19ՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1635 Կ. ՊՈԼԻՍ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 19 ՀՈԿՏ. — 1 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1906 15 ՌԱՄԱԶԱՆ 1324 — 19 ԹԸՇՐԻՆԸ ԷՎՎԷԼ 1322

Journal Armenien
MANZOUME-I-EFKIAR
Grand' Rue de la S-Porte.
CONSTANTINOPLE

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ֆ. ԳԱՅՍԷՐԵԱՆ
ՈՐՈՒ Կ'ՈՒՂՂՈՒԻ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
38, Պապը Ալի Ճամբայ, 38
Խմբագրութեան ուղղուած գրութիւններ ետ չեն դարձուիր

Մանզումէի Էֆքեար

ՀԱՅԱԹԵՐԹ ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ
ՆԵՐՔԻՆ, ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՆՈՆՔ	Տարեկան	Վեցամսեայ
Պոլսոյ համար	80 ղր.	50 ղր.
Գաւառներու համար	108 »	60 »
Արտասահմանի համար	25 ֆր.	18 ֆր.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
Մէկ անգամի համար տողը 5 ղրուշ
Մէկ անգամէ աւելի ծանուցմանց համար մասնաւոր պայմաններ

10 ՓԱՐԱ — ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ «ՄԱՆԶՈՒՄԷ», ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԷՆ ՕՐ ԱՐՇԱԼՈՅՍԻՆ — 10 ՓԱՐԱ

ԲԺԻՇԿԻՆ ՊԵՏՔԸ
ԹԱՂԱՅԻՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Գրեց՝ ՏՈՔԹ. Տ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Վերջերս, Քանատայի մէջ գումարուած Բրիտանական Բժշկական Ընկերակցութեան տարեկան ժողովին մէջ՝ ամէնէն կարեւոր խնդիրն էր յօդուածիս վերնագիրը։ Նշանաւոր, պատասխանատու բժիշկներ, երկարատեւ քննութիւններէ և բազմաչխատ ուսումնասիրութիւններէ վերջ՝ յանգեր էին սա՛ եզրակացութեան թէ՝ աշխարհի բոլոր երկիրներուն համար կարեւոր և խիստ լուրջ խնդիր մըն է դպրոց յաճախող տղաքներու առողջութեան անտեսուած հարցը։ Եւ երկար բարակ ու սակայն նոյն ատեն՝ խղճմտօրէն պատրաստուած ցանկերով և թուանշաններով՝ բոլոր ճառախօսներն ալ համամիտ գտնուեր էին սա՛ կէտին վրայ թէ Եւրոպայի ու Ամերիկայի դպրոցականներու առողջութեան վերաբերեալ ամենակենսական հարցը տակաւին չի՛ գրաւեր ա՛յն առաջնութիւնը և կարեւորութիւնը՝ որուն արժանի է։

Եւ կը խորհիմ որ՝ եթէ անգլիացի բժիշկներ կը ստիպուին ա՛յդքան տխուր գոյնով և ա՛յդքան ալ զօրաւոր կերպով ներկայացնել խնդիրը՝ իրենց երկրին և կամ եւրոպական ու ամերիկեան դպրոցներու վիճակը աչքի առջեւ ունենալով, ո՛րչափ աւելի մենք՝ պատճառ ունինք ծեծել այդ նոյն խնդիրը, մեզի համար աչքի առջեւ ունենալով մեր Թաղային վարժարանները և անոնց մէջ դաստիարակուող սերունդը՝ մատղաշ մանչերու և աղջիկներու։

Իրենց ընդհանուր վիճակին, և մանաւանդ անհունապէս աւելի բարգաւաճ ու բարեկիրթ ժողովուրդներու բռնած դիրքին վրայ գաղափար մը տալու համար, նախ վերոյիշեալ ընկերակցութեան այդ ժողովին արձանագրութիւններէն փոխ առնենք հեղինակաւոր կարգ մը կարծիքներ ու մա՛նաւանդ թուանշաններ։

Տասներկուերորդ դարէն սկսեալ, բժիշկները՝ իբրեւ առողջապահական քննիչներ այցելած են վարժարաններ, ատենը մէյ մը. սակայն և այնպէս միայն տասնեւիններորդ դարուն մէջ է որ բժշկական քննութիւնը քիչ շատ կանոնաւոր և ստիպողական բան մը կը դառնայ դպրոցներու համար։

1833ին և անկէ անդին քանի մը անգամներ՝ Ֆրանսայի մէջ օրէնքներ հաստատուած են դպրոցական բժշկին պաշտօնը և պարտականութիւնը ճշդող։ Այսօր Բարիզի մէջ միայն 128 բժիշկներ պաշտօն ունին հսկել Ֆրանսայի մայրաքաղաքին դպրոցներուն և դըպրոցականներուն վրայ։

Դպրոցական բժիշկներ նշանակելու պաշտօնական առաջին քայլը Ֆրանսայի ինկած էր։ Իրմէ վերջ, և իր օրինակին հետեւելով, Աւստրիա, Գերմանիա, Հունգարիա, Հոլանտա, Պելճիքա, Շուէտ, Զուիցերիա, Ռուսիա, Փորթուկալ, Սպանիա, Սերպիա և Ռումանիա. այս բոլոր երկիրներն ալ նո՛յն ուղղութեամբ գործել սկսան։

Ճարոն՝ 1893էն ի վեր հաստատած է դպրոցներու բժշկական քննութիւնը. և այս օրուան օրս ունի 8,424 դպրոցական բժիշկներ, մինչդեռ Գերմանիա ատոր դէմ միայն 676 կրնայ ներկայացնել, ու Աւստրիա-Հունգարիա՝ լո՛կ 135։

Անգլիայի և Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներուն բռնած դիրքը չա՛տ տարբեր չէ՛ եւրոպական վերոյիշեալ երկիրներու մէջ տեսնուածէն։ Դպրոցի բժիշկներու թիւը Նիւ-Եօրքի մէջ 300 է հիմա։

Բոլոր դպրոցական դաստիարակութեան նպատակն է արտադրել կամ պատրաստել լաւագոյն տիպարը քաղաքացիներու. լաւագոյնը՝ մտաւորապէս, լաւագոյնը՝ բարոյապէս և լաւագոյնը՝ ֆիզիքապէս, որ միանգամայն ունենայ կատարեալ, բազմակողմանի և քաջակազմ անհատականութիւն մը։ Անկարելի է քաղաքացիի այս տիպարը հասցնել առանց ֆիզիքական առողջ հիմի մը, ուրիշ խօսքով՝ առանց զօրաւոր, առողջ մարմինի։

Համայնք մը երկու պարտականութիւն ունի հանդէպ իր զաւակներուն, մանչերուն և աղջիկներուն։ Առաջինն է՝ անոնց առողջութեան պահպանումը և երկրորդը՝ տալ բաւականաչափ դաստիարակութիւն մը, որպէս զի անոնք կարող ըլլան կատարել իրենց պարտականութիւնները՝ իբրեւ բարի քաղաքացիներ։ Քաղաքակիրթ երկիրներէ շատեր օրէնքներ ունին իրենց այդ երկրորդ պարտականութիւնը կատարելու համար. տղաք ստիպուած են դպրոց յաճախել այս թէ ա՛յ տարիքէն, կ'ենթարկուին իրենց ծնողքները։ Եւ սակայն այսպիսի օրէնքներ իսկ իրենց մէջ ունին կարգ մը անպատեհութիւններ, որոնք կը ծնին պարզապէս դըպրոցներու առողջապահական խնդրին պէտք եղած կարեւորութիւնը չի տըրուելէն։ Ինչու որ, անհերքելի է թէ՝ ո՛չ միայն անտրամաբանական՝ այլ նոյն իսկ անարդար բան մըն է ստիպել տղաքը յաճախել դպրոցներ, որոնց մասին ո՛ և է բժշկական քննութիւն չի կատարուիր թէ նախ ի՛նչ վիճակի մէջ են այդ դպրոցներու շէնքերը և երկրորդ՝ որ աւելի կարեւորն է, թէ ի՛նչ ֆիզիքական վիճակ ունին հոն յաճախողները։ Ի՛նչ երաշխաւորութիւն կայ թէ՝ դպրոցը մաքուր է և նմանապէս՝ մէջինները, մինչ բժշկական կանոնաւոր քննութիւնը անհրաժեշտ չի նկատուիր։ Ընդհանուր կերպով ճանչցուած իրողութիւն մըն է թէ դպրատուները եղած են կեդրոններ, ուսկէց դուրս ելած են վարակիչ փոխանցիկ հիւանդութիւններ։

Ո՛ և է զարգացած քաղաքի բնակչութեան մէկ եօթներորդը դպրոց կ'երթայ. և այս եօթներորդը անխուսափելիօրէն հիւանդութիւններ տարածելու միջոց կ'ըլլայ քաղաքին գրեթէ բոլոր ընտանիքներուն մէջ, երբ այդ հիւանդութիւնները գոյութիւն ունին դպրոցներու մէջ։ Ստիպողական դաստիարակութիւնը ուրեմն ա՛յն ատեն միայն բանաւոր և արդար կ'ըլլայ, երբ դպրոցներու և դպրոցականներու բժշկական քննութիւնը ըլլայ ստիպողական բան մը, և գործադրուի կանոնաւորապէս։ Հակառակ պարագային, նոյնիսկ ստիպողական դաստիարակութեան այդ հրամայական դրութիւնը՝ օրհնութենէ աւելի անէծք մը կ'ըլլայ համայնքին։

Ու այս կէտը շատ աչքառու կերպով երեւան հանեցին անգլիացի բարլամէնդական մասնախումբերը և ուրիշ հեղինակութիւններ, որոնց վաւերական տեղեկագիրներէն կ'առնեմ հետեւեալ թիւերը։ Դպրոց յաճախող մանչերէ հիւանդ կամ գէթ որոշ կերպով վատառողջ են հարիւրին 20՝ Մեծն Բրիտանիայի մէջ, 29՝ Տանիմարքայի մէջ, 30՝ Գերմանիայի մէջ, 37՝ Շուէտի մէջ։ Եւ աղջիկներէն հարիւրին 16՝ Մեծն Բրիտանիայի մէջ, 41՝ Տանիմարքայի մէջ, 50՝ Գերմանիայի մէջ։ Ցանկը չերկարեցի ձանձրացուցիչ չըլլալու համար. սակայն աչքիս առջեւը ունիմ այս բոլորիս լման ցանկը շատ մը ուրիշ քաղաքակիրթ կեդրոններու, և այդ ցանկէն որոշապէս կը տեսնուի թէ այդ զանազան երկիրներու և քաղաքներու դպրոցական մանչերու հարիւրին 29ը տէր են ֆիզիքական ծանրակշիռ տկարութիւններու, և հարիւրին 42 համեմատութեամբ ալ նոյնը ճշմարիտ է աղջիկներու համար։ Եւ այս դրուած համեմատութիւնը զգալի կերպով կը բարձրանայ դպրոցական կարգերու բարձրացումին հետ։

Այս ցանկը ինքնին չա՛տ բան կը յայտնէ սա՝ «Կրթական Ծրագիր» ըսուածին մասին։ Բայց այս ցանկէն դեռ բոլորովին դուրս են փոխանցիկ հիւանդութիւնները, որոնք ճանչցուելէն նուն պէս՝ վարակուած աշակերտները արդէն կը ճամբուին դպրոցէն։ Այդ հարիւրին 29ը կամ 42ը կը ներկայացնեն մանչերու և աղջիկներու այն խումբը, որոնք փոխանցիկ կոչուած հիւանդութիւններէն չեն բռնուած, այլ իրենց հիւանդոտ վիճակին մէջ կը շարունակեն ընթացքնին։

Վերջերս Թաղային դպրոցներու մասին առողջապահական տեսակէտէ եղած դիտողութիւններուն և գանգատներուն վրայ, Անգլիայի Բարլամէնդն իսկ հարկ տեսաւ մասնաւոր քննիչներու յանձնել՝ այցելել Լոնտոնի զանազան Թաղային վարժարանները և անխտիր ու անաչառ քննութենէ մը անցնել աշակերտները։ Երկար պիտի ըլլայ այդ քննութիւններուն արդիւնքը եղող տեղեկագիրներէն մէջ բերումներ ընել հոս, թէեւ այս խնդիրին մասին ո և է հետաքրքրութիւն զգացող անձ շատ օգտակար ընթերցում մը կրնայ ըմբոշխնել անոնցմէ։

Մէկ օրինակ մը միայն կը բաւէ յիշել հոս, ու ան ալ աչքի հիւանդութեան մասին։ Վերոյիշեալ քննիչ մասնախումբը կը քննէ 600,000 աշակերտներ, Լոնտոնի Թաղային վարժարաններէն, և կը տեսնէ որ է՛ն վարի՝ այսինքն է՛ն պզտիկ տղաքներու կարգին մէջ հարիւրին քանը աչքի տկարութիւն, այսինքն կարճատեսութիւն ունին։ Եւ է՛ն բարձր կարգին մէջ՝ միայն հարիւրին 56ը կանոնաւոր կամ առողջ աչքի տեսութիւն ունին։ Գերմանիայի դպրոցներուն մէջ կատարուած պաշտօնական քննութիւն մըն ալ աւելի վարդագոյն եզրակացութեան մը չի յանգիր այս մասին, խոնարհ դասակարգի դպրոցական տղաքներու մէջ կարճատեսութիւնը՝ հարիւրին 22է, մինչ բարձր դասակարգի շրջանակին համար նոյն տկարութիւնը կը գրաւէ հարիւրին 58 համեմատութիւն մը։ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներէն մէ՛կ օրինակ կը բաւէ. Ֆիլատելֆիայի դըպրոցներէն մէկին աշակերտներուն քննութիւնը երեւան կը հանէ սա՛ զարհուրելի իրողութիւնը թէ՝ երեք տղաքներէն երկուքը աչքի տկարութենէ կը տառապէին։

Չի կարծուի նոյն ատեն թէ՝ աչքի տկարութիւններէ զատ, ուրիշ հիւանդութիւններ չկան Թաղային այդ վարժարաններու մէջ. ի՛նչպէս ըսի մէկ պարագայ մը միայն մատնանշելու համար օրինակ առի նոյն հիւանդութիւնը շարունակ։ Ու այսքանն իսկ բաւական է հաստատելու ի՛նչ որ հեղինակ մը շատ իրաւունքով ըսած է թէ՝ կարճատեսութիւնը դպրոցական արտադրութիւն մըն է։

Գանք հիմա խնդրին ամենակարեւոր կողմին։ Ի՛նչպէս կարելի է բռնել «Կրթական ծրագիր»ներու մէջ տեսնուած այս թերին։ Ի՛նչ միջոցներով կրնանք շատ ալ ֆիզիքական լաւագոյն վիճակի մէջ պահել նախակրթարաններու և առ հասարակ բոլոր վարժարաններու ուսանողութիւնը։ Պատասխանը արդարեւ շատ դժուար չէ գտնել։ Ֆիզիքական վիճակներու և պէտքերու հսկող անձեր՝ կարեւոր բաժին մը ունենալու են սերունդներու կրթութեան գործին մէջ։ Բժիշկներ՝ անհրաժեշտ տեղ մը ունենալու են բոլոր դպրոցներու մէջ։ Այս պատասխանը ա՛յնքան բանաւոր է որ կարծեմ ո՛ և է խնդիր չի վերցներ։ Խնդիրը աւելի գործադրութեան կերպին վրայ է։ Շատ անգամ բանի մը դարմանը չա՛տ որոշ կը տեսնուի, միայն թէ գործադրութիւնը դժուարութիւններ կը հանէ, և ասի բոլորովին ճշմարիտ է ներկայ պարագային։ Ու մեր վերի մէջ բերած օրինակները և հեղինակաւոր կարծիքները այլ եւս կասկածի տեղ չեն ձգեր թէ՝ մեր համայնքէն շատ աւելի զարգացած ժողովուրդներու ալ փորձառութիւնը նոյնն է, գործադրութեան դժուարութիւնը կայ մէջտեղը։

Խնդիրին քիչ մը աւելի գործնական բնութիւն մը հագցնելու համար, թողունք եթէ կ'ուզէք ուրիշ երկիրները և անոնց դպրոցները, ու դառնանք մերիններուն, և մասնաւորաբար Կ. Պոլսի Թաղային վարժարաններուն։ Ու ամէնէն առաջ, ի պատիւ Կեդրոնական Ուսումնական Խորհուրդին՝ ըսենք հոս թէ գոհ ենք որ մայրաքաղաքի Թաղային վարժարաններու համար այցելու բժիշկներ կը նշանակուին, և մենք առիթը կ'ունենանք ատենը մէյ մը լսել լրագրական յայտարարութիւններէ թէ տոքթոր ա՛յսինչը նշանակուած է այցելու բժիշկ ա՛յնինչ Թաղի Ազգ. վարժարանին։ Գոհունակութեան այս հարկը պէտք եղած տեղը վճարելէ վերջ սակայն, տակաւին կը ներուի մեզի հարկաւ հարցնել թէ՝ բժիշկներու այդ անուանումէն վերջ ո և է քննութիւն տեղի կ'ունենա՞յ, թէ՝ ինչ կ'ըլլայ այդ բժըշկական այցելութիւններու արդիւնքը, և կամ եթէ շատ չի տեսնուի, պիտի հարցնեմ նոյն իսկ թէ՝ այդ անուանումները ընելէ վերջ, գործադրութեանը կը հետեւի՞ ո և է անձ կամ խորհուրդ։ Որչափ որ գիտեմ, անուանումը ամբողջ գործին մէջ ամենակարեւոր տեղը բռնած է. անկէ անդին մարդ բան չի գիտեր։

Ու ասիկա շատ բնական հետեւութիւնն է որդեգրուած սխալ դրութեան կամ սկզբունքին, որ է խնդրել այսինչ Հայ բժիշկէն ատենը մէյ մը սանկ դըպրոց այցելել, ու այդ բժիշկն է որ մեր մէջ պէ՛տք է ճանչցուի դպրոցին բժիշկը։ Հիմէն սխալ է առնուած քայլը։ Մարդ անձնուիրաբար, բարեսիրաբար, կամ ուրիշ ո՛ և է աբար կրնայ պաշտօն առանձնել, և օգտակար ալ ըլլալ։ Ասի կ'ընդունինք։ Բայց ինչո՞ւ չիտակը չըսել. եթէ մէկէ մը կը սպասուի կանոնաւոր աշխատանք՝ պէ՛տք է ըլլայ կանոնաւոր վճարում։

Կրնամ հասկնալ որ Թաղի մը այսինչ բժիշկը բարեսիրաբար այցելէ իր Թաղին վարժարանը, եթէ տարին քանի մը անգամ ատենի պէտքեր ներկայանան։ Բայց կը պնդեմ թէ՝ անընական և անիրաւ պահանջ մըն է՝ սպասել բժիշկէն մարդասիրաբար վրան առնել իր գրանուած Թաղին դպրոցին առողջական հսկողութիւնը։ Եւ եթէ պէտք է դուրսէն վկայութիւն բերել, աւասիկ անգլիացի բժիշկներուն համաժողովին մէջ յայտնուած կարծիքը, թէ՝ «դպրոց մը ունենալու է իրեն յատուկ բժիշկը»։

Եւ իրաւ որ չափազանց միամտութիւն է բժիշկէն սպասել անա՛նկ ծառայութիւն մը, որուն նմանող ո՛ և է խնդիրք՝ միաքերնէս իսկ չենք անցըներ ընել մսավաճառին, կօշկակարին, կամ Թաղին մէջ բնակող ո՛ և է արհեստաւորի։ Գործը բժիշկին եկածին պէս՝ ԲԱՐԵՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ կուտանք իրեն, իբր վարձք իր ծառայութեան։

Պոլսի Թաղային վարժարանները հաւաքաբար, և ոմանք ալ առանձնաբար՝ տարեկան բաւական չնորհքով պիւտճէ ունին, ըսել կ'ուզենք ա՛յնքան չնորհքով, ուսկից կրնայ բաժին մըն ալ հանուիլ դպրոցի բժիշկին։ Եւ եթէ ամէն դպրոց չի կրնար անպատճառ ունենալ իր մասնաւոր բժիշկը, քանի մը դպրոցներ մէկտեղ կրնան նոյն բժիշկը նշանակել իրենց համար։ Նոյն իսկ, իբրեւ թելադրութիւն մը, կը հարցնեմ թէ՝ օգտակար չըլլա՞ր արդեօք եթէ Կեդրոնական Ուսումնական Խորհուրդը մէ՛կ յարմար բժիշկ մը յատկացնէր մայրաքաղաքի բոլոր դպրոցներուն համար։

Եւրոպական ու Ամերիկեան քաղաքներ այս կերպը օգտակար գտած են, որովհետեւ այս պարագային՝ այդ նշանակուած բժիշկը իր բոլոր ուժը պիտի տայ իր գործին, վարժարաններու առողջապահական խնդիրին։ Ամէն նորութեան պէս, սանկ թելադրութիւն մըն ալ կ'ենթադրեմ թէ՝ անգործնական պիտի թուի ոմանց։ Իմ մասիս, բաւական հետեւելէ վերջ դպրոցի բըժիշկներու մասին գրուած շատ մը յօդուածներու, առանց վարանումի կը կարծեմ թէ այս թելադրած կերպս շատ աղէկ կրնայ գործել Կ. Պոլսի մէջ, ուր յայտնի է թէ՝ ունինք բաւական թիւով և գնահատելի արժանիքով հայ բժիշկներ։ Ասոնցմէ մէկուն, նախապատուութիւն տալով երիտասարդին, թո՛ղ յանձնուի՝ իր ամբողջ ժամանակը և ուշադրութիւնը տալ Կ. Պոլսի Թաղային վարժարանները յաճախող աշակերտներուն ֆիզիքական-առողջապահական վիճակին։ Պաշտօնին հետ սակայն, ըսեմ նորէն փակագծի մէջ, չի մոռցուի նաեւ չնչին-չնորհք ամսական մը։ Ու այն ատեն, տեսէ՛ք թէ մէկ տարիի մը փորձը ի՛նչ բաներ երեւան պիտի բերէ «Թաղային վարժարան» յորջորջուած յարկերու տակ ապրող տղաքներու ֆիզիքական վիճակին վրայ։ Հաւատացէ՛ք, որ ես՝ դպրոցներու հետ ունեցած իմ պզտիկ փորձառութենէս իսկ դատելով, կը վախնամ որ «Բժըշկական տարեկան տեղեկագիր մը՝ մեր Թաղային վարժարաններուն վրայ» պիտի սոսկացնէ մարդերու ամէնէն անտարբերներն իսկ։

Ուսումնական Խորհուրդի Նորոգ կազմութեան մէջ տեսնուած բժիշկ անդամներու ներկայութիւնը որոանց կը ծափահարեմ, և այս թելադրութիւնս իրենց լուրջ նկատառութեանը կը յանձնեմ, վստահ ըլլալով թէ՝ իրենք իրենց արհեստին բերմունքով չա՛տ դիւրին կը հասկնան ըսածներս և աւելի՛ն իսկ։ Ծափելի աշխատութիւն մըն էր արդէն «Դպրոցական Առողջապահութեան» վրայ Ուսումնական Խորհուրդի նախկին բժիշկատենապետին խօսածը և ապա հրատարակուածը։

Կեդրոնէն վերջ (կամ ինչո՞ւ չըլլայ՝ հետ) գաւառներն ալ պէտք է որ քայլ մը առնեն այս մասին։ Դժբաղդաբար՝ գաւառային վարժարաններն ալ պոլսականին սովորութիւնը ունին. պատուի տիտղոս մըն է լո՛կ «դպրոցին բժիշկը». չեմ լսեր որ Թաղային վարժարան մը կանոնաւոր վճարումով՝ բժիշկ մը յատկացուցած ըլլայ իր հարիւրաւոր աշակերտներուն ֆիզիքական պէտքերուն համար։ Կ'երեւի թէ՝ «առողջ միտք՝ առողջ մարմինի մէջ» բացատրութիւնը ա՛յնքան յաճախ ծամծմեցինք որ այլ եւս նշանակութիւնը չենք կրնար հասկնալ դպրոցական դաստիարակութեան ուղղն ու ծուծը եղող այդ ճշմարտու-

---

«ՄԱՆԶՈՒՄԷ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ)(29)(

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱՇԱՐԺ ՏԵՍԱՐԱՆՆԵՐ

ՄԵՂՐԱԼՈՒՍՆԻ ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

Զ.

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՁԵՌՔԸ

Երկու ամուսիններ այսպէս խօսակցելով, ուղղուեցան սրահէն ներս, և Սառա առաջին անգամ ճաշասեղաններուն առջեւ վազելով,

—Իրաւ է որ, ըսաւ, Բարիզի ամենէն փարթամ պարտէզներուն մէջ անգամ այսչափ ճոխ սեղան մը հազուադէպ պիտի ըլլար գտնել, ահաւասիկ արդանակով ապուր, Ֆիլէօ, արքայաձուկ, երկու վառեակ, երշիկ, պղպեղակ, խնձոր, տանձ և երկու շիշ ընտիր Մատէրայի գինի։

Դուքը կերակուրներուն վրայ ծըռելով,

—Ի՛նչ ալ որ ըլլայ ըսաւ, որո՛ւ կողմէն ալ որ պատրաստուած ըլլայ, վերջապէս հաճելի անակնկալ մըն է սա ճաշը մեր ներկայ անօթութեան շրջանին մէջ, ճաշի վրայ պէտք է զուարթ ըլլալ, սիրելի Սառաս, քիչ մըն ալ փիլիսոփայաբար ապրինք, վաղուան վրայ չի մտածենք, հիմա ընտիր համադամներով զարդարուած սեղան մը ունինք, զայն վայելել ջանանք։

Լիւսիէն ամուսինը առաջին սեղանին գլուխը նստեցուց, ու ինք կառսօնի դերը ստանձնելով ամենէն առաջ քիչ մը աղանդեր բերաւ երկրորդ սեղանէն ու կնոջը դէմ անցած մեղրալուսնային զուարթութեամբ մը սկսաւ ճաշել՝ իրենց արգահատելի վիճակին հետ բնաւ առնչութիւն չունեցող զըւարթ անեկդոտներ առաջ բերելով, ետքը կարգով միւս կերակուրներն ալ բերաւ զետեղեց իրենց սեղանին վրայ, ուր մէկ ժամու չափ տեւող վայելքով մը ճաշեցին։

Երկինքը պահ մը հեռացած էր իրենցմէ, որ արդէն կէս գինով՝ Մատէրայի գինիին ազդեցութենէն բոլորովին լուլիկ դարձած՝ սկսան երգել ու կատակաբանել։ Սրահին ճնշող օդը որ ելեկտրական լամբարներուն ազդեցութեան տակ ա՛լ աւելի սաստկացուցած էր ալքոլին ազդեցութիւնը, ստիպեց երկու ամուսինները վերնայարկը ելլել գինիին առթած ջերմութիւնը փարատելու համար։ Շոգենաւը կը յառաջանար ամենայն կանոնաւորութեամբ ու արընթացութեամբ։ Սառա չկրնալով ինքզինքը զսպել,

—Արդեօք երկու աղջիկները ի՛նչ եղան, հարցուց, Լիւամերին ու Մօնան։

—Արդեօք Տուտըհանը ի՛նչ եղաւ, կրկնեց Լիւսիէն։

Երկուքն ալ թէեւ որոշած էին պահ մը այս խնդիրներուն չանդրադառնալ, սակայն ա՛յնչափ կենսականութիւն ունէր իրենց համար ան որ չէին կրնար վայրկեան մը իսկ մոռացութեան ենթարկել։ Ուստի ժամու մը չափ բաց օդին մէջ կարծիքներ փոխանակելէ ետք, երբ կրկին սրահ իջան, Սառա մտահոգ չեշտով մը,

—Ամէնէն առաջ սա՛ պէտք է գիտնալ թէ, ըսաւ, աշխարհագրական ո՛ր դիրքին վրայ կը գտնուինք։

—Սաչափը գիտեմ որ, յարեց Լիւսիէն, չոգենաւին մէջ կը գտնուինք հիմա։

—Բայց չոգենա՞ւը ուր կը գտնուի, ո՛ր երկրին առջեւ, ծովուն ո՛ր մասին մէջ։

Այս միջոցին խաղովակի մը մէջէն հասածի նման խուլ ձայն մը,

—Վաղը, կէս օրին, երբ չոգենաւին կամրջակին վրայ ելլաք, կատարեալ տեղեկութիւն պիտի տրուի ձեզ թէ ծովուն ո՛ր մասին վրայ կը գտնուիք, ըսաւ։

Երկու ամուսիններն ալ այս անակնկալէն յանկարծակի եկած, ապշահար մնացին, վայրկեանի մը չափ չմորած երեւոյթ մը առած էին գրեթէ։

Սառա, յուզումին առաջին թափը անցընելէ ետք,

—Պարո՛ն, ըսաւ, աներեւոյթ պարո՛ն, ո՛վ որ ես, բարեկամ կամ թշնամի, եթէ քիչ մը պատուոյ զգացում ունիս, պէտք չէ որ մութին մէջ գործես, եթէ արժանապատուութիւն ունեցող մէկն ես, գոնէ իմ կնոջս սեռս նկատողութեան առնելով, պէտք է ճակատ առ ճակատ կռուելու քաջութիւնը ունենաս մեզի հետ։

Աներեւոյթը ո և է պատասխան չի տուաւ Սառայի այս խօսքերուն։

Դեռատի կինը յաղթական չեշտով մը ամուսնոյն դառնալով,

— Տեսա՞ր, գոչեց, չըսի՞ որ անպատճառ մարդ կայ այս չոգենաւին մէջ, անհերքելի առաջին ապացոյցը։

—Բայց տեսնենք մարդ է, յարեց Լիւսիէն, իրաւ է թէ դեւերու, ոգիներու գոյութիւնը շատոնց ի վեր մոռցուած է, սակայն այս Մահապատու չոգենաւին մէջ ա՛յնպիսի տարօրինակութիւններ տեղի ունեցան որ մարդ կը մղուի ամէն գերբնական բաներու հաւատք ընծայելու։

Ճաշին զուարթութիւնը բոլորովին խանգարուած էր հիմա, երկու ամուսիններն ալ վայրկենաբար արթնցան գինիի թմբիրէն, ու կրկին ընկղմեցան այն խոր մտատանջութեան մէջ, որ պատած էր զիրենք իրենց չոգենաւ մտնելէն ի վեր։ Հիմա այլ եւս խօսելու ալ կը վախնային, բացայայտ էր որ զիրենք նշմարող աներեւոյթ ոգիներ կային չոգենաւին մէջ և թէեւ անզգուշութիւն մը կամ իրենց կողմէ արտայայտուած կարծիք մը կրնար մահացու կերպով վտանգաւոր դառնալ։ Ուստի երկուքն ալ լուռ ու մունջ սպասեցին քառորդէ մը չափ։

Աներեւոյթ ձայնը կրկին ծայր տուաւ ու նոյն առջի խուլ չեշտով,

— Ի՛նչ կը դժգոհիք ձեր վիճակէն, գոչեց, ազատ կեանք մը կը վարէք չոգենաւին մէջ, ընտիր համադամներ կը հրամցուին ձեզ. ալ դեռ ի՛նչ բանէ կը դժգոհաք, վաղը կէս օրին կամրջակին վրայ ալ, ինչպէս խոստացուեցաւ, պիտի ըսուի ձեզ թէ ծովին ո՛ր մասին վրայ կը գտնուիք, առանց ո՞ր կէտը ձակատակ է կնամեծարութեան։

(Շարունակելի)

թեան։ Թանզի, ուրիշ կերպով անկարելի է բացատրել Ուսումնական Խորհուրդներու, Տնօրէններու, հոգաբարձութիւններու և ուսուցիչներու առ հասարակ [illegible] այս ամենակարևոր հարցին։ Տղաքներու միտքին [illegible] համար ամէն վարժարան սրտայօժար կուտայ տարեկան սա չափ գումար մը իր վարժապետներուն։ Ապրի՛ն, [illegible] վարժապետներուն [illegible] չենք։ Ո՞ւր մնաց սակայն մարմնին խնամքը. ո՞վ պիտի քննէ տղաքներուն ֆիզիքական վիճակը ու կարողութիւնը. ո՞վ հեղինակաւոր կարծիքներ պիտի յայտնէ անոնց մարմնական յարմարութիւններուն վրայ։ Բայց, «առողջ միտք՝ առողջ մարմնի մէջ», բառ է որ չի մոռնանք մեր կրթական յանկերգը։

Կ'ընդունիմ թէ՝ ուսուցիչներէ ոմանք կրնան չա՛տ տեղ ու չա՛տ հեզ լրացնել բժիշկին պակասը։ Բայց չե՛մ կրնար ընդունիլ թէ՝ ամէն պարագայի տակ՝ մէկը կարող է կատարել միւսին գործը։ Ու ասիկա մանաւանդ անկարելի կը դառնայ, երբ միտք բերենք թէ մեր ուսուցիչներէն շատերը պատրաստուած իսկ չեն այդ տեսակ պատասխանատուութիւն մը ստանձնելու։ Ուսուցչական ընտրութեան մը կամ քննութեան մը ժամանակ, արդեօք երբեք հարցում մը կ'ուղղուի՞, ընտրելին թէ՝ մարդկային կազմութեան վրայ տեղեկութիւն ունի՞, թէ՝ գիտցի՞ն չէնքը ինչպէս հովանաւորելու է, թէ տղաքներու յատուկ վարակիչ ո՞ր հիւանդութիւններուն ախտանիշերը փնտռելու է աշակերտներուն վրայ։

Անկեղծօրէն խօսելով, ես պատեհութիւն ունեցած իմ հիանալու մեր թաղային վարժարաններու մէջ պաշտօնավարող կարգ մը ուսուցիչներու համայնագիտական կամ մասնագիտական հմտութեանը վրայ, և նոյն ատեն, դարձեալ պահելով անկեղծութիւնը, ապշած եմ տեսնելով անոնցմէ շատերու ապշեցուցիչ տգիտութիւնը՝ մարդակազմական և առողջապահական ամենատարրական գիտելիքներու մասին։ Ու թսանկ ձեռքերու յանձնուած են համայնքի մը մէկ եօթերորդը, որոնք վաղուան գործաւորները, երկրագործները, գործի մարդիկը պիտի ըլլան, պէտքը տեսնելով մզել հոգի կուլ՝ իրենց ուժոր մարմիններով, թէեւ ընդունինք պահ մը թէ ունենան անոնք՝ զօրաւոր մարմիններ։

ՏՔԹ. ՅՈՎՍ. Տ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ

ՎԱՐԶԱՊԵՏ ԺՈՐԺ ՔԼԵՄԱՆՍՕ

Գրեց՝ ԱՆԱԹՕԼ ՖՐԱՆՍ
ԱՆԴԱՄ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻՈՅ

Բարիզ, 23 Հոկտ.

Հարկ էր որ Քլէմանսօ կառավարութեան գլուխ ըլլար, քանի որ գլուխն է արմատական կուսակցութեան, որ մեծամասնութիւնը կը կազմէ Երեսփ. Ժողովին մէջ։ Եւ պէտք է ըսել թէ յարգելի Մ. Սառիէնի հիւանդութիւնը, որ կարելի ըրաւ Քլէմանսոյի նախարարութեան կազմութիւնը, ճիշդ բարեդէպ խոհեմական հիւանդութիւն մըն է։ Ո՛վ որ քիչ շատ բան գիտէ Ֆրանսական Վարչութեան զարգացման պատմութենէն, ի հարկէ անկասկած պիտի ըլլայ այս մասին թէ Քլէմանսօ միակ մարդն է, որ այս ժամուս կրնայ իշխանութեան գլուխ անցնիլ։ Կարծեմ ես մին եղած եմ առաջիններէն, որոնք զայս խորհելով յայտարարած են թէ Ֆրանսայի մէջ Տրէյֆիւսի Գործին միջոցաւ միտքերու մէջ առաջ եկած փոփոխութիւնէն վերջ՝ մի միայն Քլէմանսօ կոչում ունէր վարելու ա՛յնպիսի քաղաքականութիւն մը զոր ամէն մարդէ առաջ ինք պատրաստած, զարգացուցած և խնամած է։ Ըստ այսմ փափաք յայտնած էի որ պետական գործերուն վարչութեան կոչուի ան։

Ուրախ եմ որ փափաքս վերջապէս կատարուեցաւ։ Որովհետև հանրային կարծիքին կացութիւնը Ֆրանսայի մէջ գործնական արմատական քաղաքականութիւն մը կը պահանջէ, ուստի իրենուն տրամաբանութեան մէջ կայ Քլէմանսոյի նախարարութիւն մը։ Ասկէց զատ, իմաստասիրական և բարոյական տեսակէտէն քննելով, ակներև եղած է թէ Ֆրանսա պարտ էր իշխանութեան կոչել Ժիւսթիսի երբեմնի վարիչին նըման մարդ մը, ա՛յնպիսի մարդ մը՝ որ պայքարին մէջ գրեթէ անզուգական հոգիի մեծութիւն մը, նկարագրի այժմ մը և անդրդուելիութիւն մը ցոյց տուած է։

Քլէմանսոյի համար յաւէտ իբրև պատիւ պէտք է ըսուի թէ Պատեհականներուն (Օրօռթիւնիսթ) ճշճիմ եռասիրութիւնը արմատախիլ ըրած է։ Կամպէթթայի հետեւորդ մարդիկը՝ Ֆրանսայի վարչութիւնը ծայրայեղօրէն դժուարակիր և խառնաշփոթ ըրին, վայրաքարշ և կշտամբելի գանձանակութեան մը մէջ տարին թիմեցին։

Ամէն անոնց որոնք իր երեսէն կը զարնեն թէ ա՛յնքան նախարարութիւններու անկման պատճառ եղած է Երեսփ. Ժողովին մէջ, Քլէմանսօ սա՛ սքանչելի պատասխանը կուտայ.—

«Միակը և միեւնոյնը միայն տապալած եմ։ Ամէնքն ալ իրարու կը նմանէին։»

Եւ արդարև միշտ նոյն միօրինակութիւնը քաղաքային և կրօնական միշտ նոյն վարուելակերպն էր։ Այն Պատեհականները և Արմատականները, որոնց թագուն պահպանողականութիւնը երեւան հանեց Քլէմանսօ, հակակղերային երեւոյթի մը տակ կաթոլիկ եկեղեցիին լաւագոյն վահաններն էին։ Այս մասին Կամպէթթայի դասերուն կը հետեւէին։ Այն մեծ պետական մարդուն իշխողութեան ընացքումները առաջնորդած էին զայն սա՛ գիտակցութեան թէ եկեղեցիին հետ հարկ է անուշութեամբ վարուիլ, և ամէն ֆրանսական վարչութեան բնական զինակիցը ըսել զայն։ Իրաւ է Կամպէթթա, որոտընդոստ աղաղակ կ'արձակէր թէ «Կղերականութիւնը, ահա թշնամին», և իր հետեւորդները արձագանգ կ'ըլլային թէ «կղերականութիւնն է թշնամին», բայց թմբուկի հարուածներ էին միայն անոնք, որ պարապութեան մէջ յարձակումի ձայն կուտային։ Մինչ քաղաքական մարդիկ կղերականութիւնը իբրև թշնամի կ'անուանարկէին, Երեսփ. Ժողովին կողմէ եկեղեցիին դէմ մղուած հարուածները կը վանէին։ Մինչ այս մինչ այն, ամէն տեսակ պարեգօտով վանականներ, բանակին և արդարութեան վարիչները Ֆրանսայի մէջ անհաշուելի հարստութիւններ և ահագին ազդեցութիւն մը կը ստանային։ Պատեհականներուն կրօնական քաղաքականութիւնը սա՛ կէտին մէջ կը կայանար միշտ թէ պէտք է կրօնական միաբանութեանց հետ դաշնակցիլ, բայց աշխարհի առջև այնպէս մը ցոյց տալ թէ անոնց դէմ պայքար կը մղուի։ Քլէմանսօ քայքայեց այս քաղաքականութիւնը և պայքարեցաւ չնաշխարհիկ արիութեամբ։ Եւ երբ Ժիւլ Ֆէռի յանկարծ թօթափեց հակակղերականութեան արտաքին երեւոյթը և կղերին հետ դաշնակցեցաւ գաղթային ձեռնարկութիւններուն համար, որոնք սակաւաթիւ դրամատէրներու միայն կրնային շահաւէտ ըլլալ և որոնց ծանր բեռները այսօր կը ճնշեն Ֆրանսայի վրայ, ա՛ն ատեն ոտք ելաւ Քլէմանսօ, իր ժողովրդականութիւնը կորսնցնելու և ահաւոր ատելութեան և չարերու դաշնակցութեան մը հարուածներուն տակ իյնալու վտանգը աչք առաւ, և կարեւոր հարուածներ տուաւ նոր գաղթային դրուսումներու դրութեան դէմ, որ հիմնուած չէր տնտեսական և ընկերային պէտքերու վրայ և կը սպառնար մեզի դժուարութիւններ ունենալ ա՛յնպիսի երկիրներու հետ, որոնց բարեկամութիւնը պիտանի է մեր ապահովութեան և մեր բարօրութեան համար։

Քիչ մը հեռուէն դիտելով, բոլոր այն դահլիճները՝ որոնց անկումին պատճառ եղած է Քլէմանսօ, արդարև աննպաստ լոյսի մէջ կ'երեւին։ Կռէվիի օրով գայթակղութիւնները տակաւին մոռցուած չեն, և գործնականին մէջ մեծ բան մը չկրցան ընել իրարու յաջորդող վարչութիւնները։

Մաղ մնաց որ Պուլանժէականութեան մէջ պիտի գլտորէին և եթէ վարչութեան սկզբունքն ալ իրենց հետ չխորասուզեցին, ասիկա Ֆրանսացիք կը պարտին ամէն մարդէ աւելի Քլէմանսոյի։

Ա՛լ աւելի բան կը պարտին այս մարդուն, իրենց պատիւը ա՛ն ստանձնեց։ Երբ Մելին և Պավէնեաք ամբողջ Ֆրանսան մեղսակից կ'ընէին Մէռսիէի յանցապարտութեան և ընդհանուր սպայակոյտին ամօթներուն, ահա Քլէմանսօ կը վերաբերէր այն ափ մը մարդոց՝ որոնք մեղապարտներուն յանդգնութեան դէմ երկիրը վերադարձուցին արդարութեան ճամբուն վրայ. Տրէյֆիւսի գործը ըսել կ'ուզենք։ Քլէմանսօ այս գործին առթիւ պարզեց նկարագրի արդարեւ հրաշալի զօրութիւն մը և իմացականութեան կորով մը։

Տրէյֆիւսի գործը դարձեալ իր ուղիղ տեղը վերահաստատեց ամէն բան Ֆրանսայի մէջ. այդ գործն էր որ առաջին կարգին վրայ բարձրացուց Քլէմանսոն։ Ուստի լաւ, արդար և գեղեցիկ օրինակ մըն է որ այսօր Քլէմանսօ գործին, աշխատութեան վրայ է։ Միակ վարձքն է ասիկա մեծ սիրտերու համար։

Բայց երբ այս նախարարութիւնը միակ անհրաժեշտը, միակ կարելին և միակն է որ հարկ էր գալ, ասկէց կը հետեւի՞ արդեօք նաև թէ ա՛ն պիտի տեւէ և մինչեւ վերջը իր գործը պիտի կատարէ։ Իր ծնունդին հարկաւորութիւնը իր կեանքին և իր գործունէութեան հարկաւորութեան եւս պիտի համապատասխանէ՞ արդեօք։

Այս միջոցիս շատ մը ֆրանսացի քաղաքական մարդիկ (և շատերը հեզնութեամբ) կը խորհին Կամպէթթայի մեծ նախարարութեան վրայ, որ ա՛ն ալ հարկաւոր էր և չապրեցաւ, որովհետեւ նոյն ինքն անոր մահացումին պատճառը Քլէմանսօ եղաւ։ Բայց օրինակը և գուշակութիւնները չեն յարմարիր։ Կացութիւնները իրարու նման չեն։ Բայց պէտք է խոստովանիլ թէ Քլէմանսոյի դիրքը արտասովոր դժուարութիւններ կը պարզէ։

Եթէ նկատի առնենք նորակազմ նախարարութիւնը պարփակող տարրերը, երբեք տեսակ կը գտնենք անոնք [illegible] Քլէմանսոյի [illegible] իր բարեկամներէն և իր անձնական անձնաւորութենէն։ Եւ վերջինները ամենէն ապահովները չեն։

Քլէմանսոյի ոգին կակուղ է և բազմակողմանի։ Իր կերպերը եռանդոտ են և յաճախ վիրաւորիչ, Զիս պիտի չպարսաւէ երբ ըսեմ թէ բաներ կան որ իշխանութենէն նախամեծար կը համարի։ Գործունէութեան զգացում ունի, և կրնանք ըսել թէ իրեն համար կեանքը գործունէութեան հոմանիշ է։ Բայց իմաստասէր ալ է, և անտարակոյս աւելի մտաւորական գործունէութեան մէջ դաստիարակուած է քան թէ կառավարութեան գլուխ կամ իբրև վարիչ կուսակցութեանց։ Այս ձգտումը ցոյց տուաւ արդէն իբրև ներքին գործոց նախարար, երբ լքեց իր երբեմնի բարեկամ և խորհրդակից Ժոռէսի ծրագիրը, ու չգիտնալու զարկաւ զայն։

Իր նմանը չունի տաղանդի և կորովի մէջ։ Բայց տաղանդը և կորովը դահլիճի գլուխներուն տեւականութիւնը չեն երաշխաւորեր։ Թէպէտև իր սկզբունքները փոխած չէ, և այսօր ա՛յնպէս է ինչպէս էր 1870ին, յաճախ սակայն զարմանք պատճառած է իր մտածումներուն անակնկալներովը։ Իր հիմնական անփոփոխելի է. ծագրութեան մէջ ցոյց կուտայ երագութիւն մը որ մտահոգութիւն կ'առթէ։ Իր ոգին խորին միութիւնը առերեւոյթ հակասութիւններով լեցուն է։ Ի ծնէ ներողամիտ սկզբունքներով տոգորուած, նկարագրով և ոգիով ալ հեղինակութեան մարդ է։ Բոլոր ծայրայեղութիւնները կ'առնէ։ Միեւնոյն ատեն բարեմոյն, մեծահոգի, մեծ զգացումի տէր, անողոք և մարդասէր. ահա Քլէմանսոն։

Իմաստասէր է, կը սիրէ ընդհանրացումները, բայց մանրակրկիտ ուշադրութիւն կը դարձնէ ամենափոքր պարագաներուն ալ։ Վա՛խ կ'ազդէ և կը գրաւէ։ Իրեն կը քաշէ և կը հեռացնէ։ Իր ժամանակին ամէնէն հզօր բեմբասացն է։ Գրելու արուեստին տիրացած է ամէն կերպով։ Գաղափարներով կը զբաղի և իր հակաճառութիւններուն մէջ անձերու չի խնայեր։ Շէյքսփիրի մէկ խօսքը փոխելով կրնանք ըսել իրեն համար —«Երբ ֆրանսացի նախարար մը ա՛յսքան ոգի ունի, երկար չապրիր»։

Ահա՛ իրմէ ծագած վտանգը իրեն համար։ Գալով իր հակառակորդներուն կողմէ գալիք վտանգին, ինք ա՛յնպիսի մարդ մըն է արդարև որ կրնայ պաշտպանել զինքը։ Քանի՛ քանի անգամներ անոնց միացեալ ազդեցութեան զրպարտութիւնները ամօթահար ըրաւ, և փորձութեան մէջ ա՛լ աւելի ստուարացաւ։

Ես ամէնէն աւելի իրեն համար Զափաւորներէն կը վախնամ, որոնք ա՛յնպէս մը ցոյց կուտան թէ Քլէմանսոն իբրև իրենց մարդը կ'ընդունին։ Այդ Զափաւորներուն օրկանը՝ Թան ամէն օր կը գովէ անոր իմաստութիւնը, չափաւորութիւնը, պետական մարդու արժանավայել ոգին, կը հաշակէ անոր միտումը որ համակրելի և քնքուշ եղանակով կը մերձեցնէ զինքը Ցառաջդիմականներուն։ Զափաւոր Թան այս կերպով ամէն օր իրաւախոհ կ'ընէ Քլէմանսոն, և այսպէս կասկածելի կը ներկայացնէ զայն Արմատականներուն։ Թան վարչապետին տկար կողմին վրայ կը յարձակի։ Իբրև կուսակցապետ և իբրև նախարար Քլէմանսոյի տկար կողմը իր անկախութիւնն է, որ կը հեռացնէ զինքը ամէն հաւախմբումէ, ամէն ընկերչակումէ։ Կառավարութեան մէջ իր մուտք գործելէն ի վեր այս անկախութիւնը մօտեցուց զինքը չափաւորներուն, որոնց չի վերաբերիր, որոնց բնաւ պատկանած չէ։ Համոզուած եմ որ նոյն այն անկախութիւնը զինքը պիտի նետէ մտածումներու և զգացումներու ուրիշ արտաքին ծայրի մը վրայ։ Բայց Թան և Երեսփ. Ժողովին փոքրամասնութիւնը Քլէմանսոն իւրացնել կ'ուզեն զայն տկարացնելու թաքուն դիտումով, որովհետև անիկա ներողամիտ է։ Սակայն իրենց իմաստով ներողամիտ չէ։ Պիտի տեսնեն, և կը փափաքիմ որ ասիկա կարելի եղածին չափ շուտ պատահի։ Ահա այս վարպետութիւնը կը բանեցնեն իրեն դէմ իր ոսոխները, Զափաւորականները։ Բայց այս վարպետ հնարքը շատ վտանգաւոր չէ։ Գալով իր բարեկամներուն, կը վախցուի որ յանկարծադէպ գաղափարի փոփոխութիւններով վրդովէ զանոնք, տեսնելով որ իր ներողամտութեան և հեղինակութեան խառնորդը ի հարկէ չափաւորութեան սահման մը պիտի գծէ անոր առջեւ, ինչ որ ցոյց տուաւ արդէն իբրև ներքին գործոց նախարար։ Եւ, խօսքը մէջերնիս, պէ՞տք է արդեօք որ Քլէմանսօ շատ վստահի Արմատականներուն։ Անոնք իր բարեկամներն են։ Բայց այդ մեծամասնութեան մէջ կը գտնուին իր երբեմնի հակառակորդները, Պատեհականները։ Անոնք կ'ատէին անոր հոգիին մեծութենէն, անընկճելի կամքէն, անոր երեւոյթին գոռոզութենէն, որ չի համակերպիր կուսակցական ոգիի պահանջումներուն։ Քանի մը խումբ Արմատականներ կը ճանչնամ, որոնք ուրիշ ո և է քաղաքական մարդ Քլէմանսոյէն կը նախընտրեն։

Ասոնք են ընդհանուր վտանգները՝ որոնք մեծ Նախարարութեան կը սպառնան։ Բայց մասնաւոր և անմիջական տեսակէն վտանգ մը կայ, որ Բաժանման Օրէնքին գործադրութենէն կը բղխի։ Տարակոյս չկայ որ օրէնքը գործադրութեան պիտի դրուի։ Ձախակողմին խումբերը անմիջի գործադրութեան կողմն են, այս կէտին վրայ միակ տարբերութիւն մը կայ անոնց մէջ։ Արմատականները յամր և հանդիսական գործադրութիւն մը կ'ուզեն, մինչ ընկերվարականները նուազ հանդիսաւէր են, արարողականներէ չեն ախորժիր, և արագ գործադրութիւն կը պահանջեն։ Նախարարութիւն մը որ չի յայտարարեր թէ որոշած է օրէնքը իր ամբողջութեամբ գործադրել, քանի՛ս ժամ չի կրնար ապրիլ, Բայց օրէնքին այդ ձեւ գործադրութիւնը ո՛չ միայն դժուարին է, այլ նաև անկարելի։ Զայն շինողները, Պրիան, ինչպէս ուրիշները, բնաւ կասկած չունէին թէ եպիսկոպոսները պիտի չկազմեն իրենցմէ պահանջուած կրօնական ժողովները։ Ամէն բան նախատեսած էին. կալուածները կարելի չէր գրաւել, ուստի Պրիան ամէն բան փորձեց Օրէնքին գործադրութիւնը հեշտ ընծայելու համար։ Իր բազմարուեստ ձեռքով կերտեց «կրօնական» կոչուած ժողովներուն սքանչելի, քաջալերական, բարեպաշտական, ուղղափառ, վատիկանեան, ամէն առաքինութիւններով պճնազարդուած պաճուճապատանքը, և յետոյ խնդրեց Գերապայծառներէն հոտոտել այդ խամաճիկը սիրելու համար զայն։ «Մենք արդէն հաւնած ենք առոր», պատասխանեցին ֆրանսական եկեղեցիին արժանայարգ հովիւները», «բայց Պապը չի թոյլատրեր»։

Եւ Պրիանի խամաճիկը մնաց անհոգի զանգուած մը։ Աստուածային շունչը կը պակսէր անոր։ Այս վայրկեանէն սկսեալ կը դադրէր Օրէնքը գործադրելի ըլլալէ։ Պրիան ժամանակին կռահեց զայն, բայց ուշիմութիւն ըրաւ լռեց, և որովհետև բազմահնար գլուխ մըն է, միջոց մը գտաւ ծուղակէն պրծելու։

«Օրէնքը պիտի գործադրուի», ըսաւ օր մը նախարարաց Ժողովին մէջ։ «Պատուական Օրէնք մըն է և ս՛ա բացառիկ հանգամանքն ալ կ'ընծայէ որ իր գործադրութիւնը ինքնին կարելի է առանց ձեռքը ծոցէն դուրս հանելու։ Նոյնիսկ չգործադրելով մարդ զայն գործադրած կ'ըլլայ։ Բան մը չընելով աւելի լաւ գործադրած կ'ըլլանք։ Ասանկ տարօրինակ և ինքնուրոյն օրէնք մըն է։ Հաւատացէ՛ք խօսքիս։ Շինողը ես եմ, գիտեմ, եթէ բան մը ընենք, քա՛ւ լիցի, փճացած կ'ըլլանք Օրէնքին։ Ես տեղեկաբեր եղած եմ, Ի՞նչ կ'ըսէ Օրէնքը, կ'ըսէ.—«1906 Դեկտ. 11ին եպիսկոպոսական թեմերուն և կրօնապետական ժողովներուն կալուածները բարեգործական հաստատութեանց միջև պիտի բաշխուին, եթէ Օրէնքին տրամադրած Կրօնական Ժողովները (Պաշտամունքի Ժողովները) կազմուած չըլլան։» Այսպէս կը խօսի Օրէնքը։ Բայց կը հաւատա՞ք թէ ասոր հետեւանքով 1906 Դեկտ. 11ին նոյն կալուածներուն այն կերպ բաշխումը պիտի կատարուի։ Բարէ՛, ձգեցէ՛ք այդ անարգ, անվայել և անգործադրելի գաղափարը եթէ ունիք։ Նոր կանոնագիր մը պատրաստուած է, մինչեւ մէկ տարուան համար, և մինչեւ այն ատեն Պաշտամունքի ժողովները կը կազմուին, կ'երաշխաւորեմ ձեզի այս մասին։»

Թան կը հիանայ Պրիանի այս գտումին վրայ։ Բայց կը յուսամ թէ հիմա մեր բարեկամը Պրիան աւելի խոհական վարմունք ցոյց պիտի տայ։ Համոզուած եմ որ Քլէմանսօ որոշած է ասանկ ձգձգողական օգնականներ չը գործածել։ Քլէմանսօ ներողամիտ է, բայց կորովի։ Խոստացաւ օրէնքը գործադրել։ Իր խոստումը պիտի պահէ։

Եթէ ներողամտական լուծում մը կարելի ըլլայ, ամէն մարդէ աւելի Քլէմանսօ կրնայ յաղթել գործադրութեան դժուարութիւններուն (պիտի ըսեմ նոյնիսկ անկարելիութեան)։ Արագավճիռ և բացայայտ իմացականութիւն ունի, հաստատուն կամք, սրիութիւն մը, որ չընկրկիր ո և է վտանգի առջեւ։ Իր վերջին բանախօսութեան մէջ ըսաւ.— 1906 Դեկտ. 12ին արեւը Օրէնքին գործադրութեան վրայ պիտի ծագի։»

Նայէ Ֆրայէ Բրէսէ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԾՆՈՒՆԴ ԱՌԻՆ

ՀՕՀԷՆԼՕԷԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԻՇԽԱՆ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՀՕՀԷՆԼՕԷԻ ՀԵՏ

Գերման քաղաքական մարդ մը որ հանգուցեալ վարչապետ իշխան Հօհէնլօէի շատ մօտ կը գտնուէր ասոր Վարչապետութեան օրով, Ֆրանքֆուրթը Զայթունկի մէջ կը հրատարակէ իր մէկ խօսակցութիւնը Ալեքսանդր Հօհէնլօէ իշխանին հետ։ Հանգուցեալ վարչապետին զաւակը իր հօր Յիշատակագրութեանց ծագումին վրայ հետեւեալ կերպով խօսեցաւ.—

«Հայրս մեռաւ 1901 Յուլիսին։ Նոյն տարին գարնան, Մարտ ամսուն, քանի մը օր ինծի եկաւ Քօլմարի մէջ։ Հոն, այս առթիւ իրեն մօտ կանչեց Քուրցիուսը, զոր հայրս երկար տարիներէ ի վեր կը ճանչնար ո՛չ միայն համբաւաւոր պատմաբանին և Ֆրետրիխ կայսեր դաստիարակին իբրև զաւակը, այլ Ալզաս-Լօռէնի իր (հօրս) փոխարքայութեան ժամանակէն սկսեալ կը գնահատէր զայն իր ընդհանուր և հիմնական դաստիարակութեան համար, ինչպէս նաև իր գերազանց բարեմասնութիւններուն համար իբրև մարդ և իբրև պաշտօնատար։

Ինչպէս Քուրցիուս Յիշատակագրութեանց յառաջաբանին մէջ ճշդիւ կը հաղորդէ, հայրս հետեւեալ հարցումը ըրաւ անոր.— «Կ'ուզէ՞ք օգնել ինծի յիշատակագրութիւններուս հրատարակութեան տրուելուն։» Եւ անմիջապէս ինծի դառնալով յարեց.— «Եթէ այս աշխատութիւնս աւարտելէ առաջ մեռնիմ, կը խնդրեմ քեզմէ որ Թուղթերս Քուրցիուսի յանձնես, ա՛ն պիտի ստանձնէ յիշատակագրութեանցս հրատարակութիւնը։»

Ես երկար ատենէ ի վեր կը ճանչնայի այդ Թուղթերը, և գիտէի թէ այդ օրագրական ծանօթագրութիւնները ինչպէս ծնունդ առած են։ Ամէն ժամանակ որ հայրս իր պաշտօնին բերմամբ մօրմէս հեռի կ'ապրէր, անոր գրած նամակներուն կը կցէր թերթ մը, որուն վրայ նշանակուած էին իր բացակայութեան միջոցին պատահած դէպքերը, խօսակցութիւնները, ևն., և այս Թուղթերը իր «օրագիրը» կ'անուանէր։ Մայրս ամէն անգամ կանոնաւորապէս իրեն ետ կը դարձնէր այս օրագրութիւնը, և այսպէս տարիներու ընթացքին մէջ ծնունդ առաւ այս օրագրական Թուղթերուն մէկ հաւաքածոն, զոր կը պահէր Շիլլինկսֆիւրսթ դղեակին մէկ պահարանին մէջ։

Ամէն անգամ նոյն դղեակին մէջ իր կարճատեւ բնակութեան միջոցին օրագրութիւնը պարունակող այդ փոքրիկ ծրարը ցոյց կուտար ինծի սա՛ խօսքերով.—«Այս Թուղթերը քեզի կը կտակեմ, և երբ ես մեռնիմ, կրնաս իմ յիշատակագրութիւններս ասոնցմէ հրատարակել։»

Երբ հայրս մեռաւ և կտակը բացուեցաւ, որ կը հաստատէր այս խօսքերը և իր մահէն չորս ամիս առաջ իմ ներկայութեանս Քուրցիուսի ուղղուած խօսքերը, իմ պարտաւորութեանս վրայ վրայ բնաւ կասկած չունեցայ։ Իր կամքը ակներեւ բացատրուած էր, իմ որդիական պարտքս էր այդ կամքը գործադրել։ Ըրի զայդ։»

Յետոյ իշխանը պարզեց այդ յիշատակագրութեանց մասին տարուած աշխատութեան եղանակը.—«Հրատարակչին յանձն առած աշխատութեան վրայ ա՛ն միայն կրնայ ուղիղ դատաստան մը ընել որ կրնայ գիտցած ըլլալ իմ տրամադրութեանս տակ դրուած նիւթին հանգամանքը և յատկութիւնները, և կրնայ գիտցած ըլլալ թէ ո՛րքան ուշադրութիւն, դժուարութիւն և աշխատութիւն հարկ եղած է, անձերու և իրերու ի՛նչքան ծանօթութիւններ անհրաժեշտ էին իրարմէ բաժնելու կամ տրոհելու համար բազմաթիւ վաւերաթուղթերը և ծանօթագրութիւնները, որոնք իրաւցնէ ա՛յնքան հետաքրքրութիւն և աղմուկ յարուցին կարեւոր և հանրութեան դեռ անծանօթ նախընթացներու վրայ, մանաւանդ մեր ներքին քաղաքականութեան և անոր մէջ մաս ունեցող անձերուն նկատմամբ։ Գիտցողը միայն, այսինքն այդ նախընթացները շատ մօտէն տեսնող կամ անոր մասնակցողը միայն կրնայ հասկնալ թէ հրատարակիչը ի՛նչ հայրենասիրական վերապահումով իր տրամադրութեան տակ դրուած նիւթերը գործածեց, և այդ գիտցողը առնուազն առարկութիւն ընելու պատճառ մը ունի միայն, երբ հազարաւոր էջերէ բաղկացեալ հատորներուն մէջ մերթ ընդ մերթ կարելի չէ եղած թաքուն մնալ հակառակ բարի դիտաւորութեան։ Բնականաբար իմ վերապահումս ա՛յնքան առաջ չէր կրնար երթալ հօրս քաղաքական ասպարէզին ուղղութիւնը և մասնակցութիւնը ծածկելու աստիճան։»

Իշխանը շարունակեց.—«Եթէ այս հրատարակութեան վրայ յարձակումները միմիայն իմ հօրս հակառակորդներու կողմէ — որոնք, իմա՛ ալ են — առաջ եկած ըլլային, պիտի չզարմանայի և բոլորովին անտարբեր պիտի գտնուէի։ Հօհէնլօէ անունը արդարեւ զզուանք կ'ազդէ Հողատէրներուն, Պատերազմասէր կուսակցութեան, կղերամիտներուն և Հակասեմականներուն։ Հայրս էր որ Ռայխսթակին մէջ ստանձնեց ճիզուիթներուն դէմ Օրէնքին ջատագովութիւնը։ Թէ՛ իբրև Պավիէրայի վարչապետ, թէ իբրև դեսպան, Ալզաս-Լօռէնի փոխարքայ և թէ իբրև գերման վարչապետ հայրս իր բոլոր քաղաքական կեանքին մէջ միշտ ներողամիտ սկզբունքներով նշանաւոր հանդիսացաւ։ Ես իր աշակերտը եղայ, և տասը տարիէ ի վեր յորմէհետէ Հակէնաու-Վայսէնպուրկի ընտրական շրջանակը կը ներկայացնէի Ռայխսթակին մէջ, յաճախ իմ համոզումներս արտայայտած եմ համարձակօրէն։ Երեք տարիէ ի վեր է որ քաղաքական կեանքէ քաշուած եմ, կը կարծէի թէ մոռցուած եմ, բայց այսպէս չէ եղեր։ Ապագան պիտի ցուցնէ թէ այս յիշատակագրութիւնները հրատարակելով աղէ՞կ ըրի թէ գէշ։ Ինծի կ'առարկեն թէ ասով մեր արտաքին աշխարհավարութիւնը վտանգեցի, թէ գերման ժողովուրդին բարոյական պատկառանքը նուազեցուցի, և բեկանեցի գերման ազգային դիւցազին՝ իշխան Պիզմարքի համբաւը։ Այս մասին բացէն խօսիմ.—Առաջին առարկութիւնը որքան ծանր ա՛յնքան անհիմն է ամէնուն համար, որոնք մեր արտաքին աշխարհավարութեան վրայ գաղափար ունին։ Ո՞վ կրնայ հաւատալ որ Աւստրիոյ հետ մեր յարաբերութիւնները աւրուած են, մինչ մեր կայսրը ա՛յնքան հաւատարմօրէն կը կատարէ իր զինակցական պարտաւորութիւնը և ա՛յնքան համակրանք ցոյց կուտայ Աւստրիոյ նկատմամբ։ Բեթերսպուրկի մէջ մեր նկատմամբ ի՞նչ փոփոխութիւն առաջ եկաւ հօրս յիշատակագրութեանց հրատարակութեան բերմամբ։ Աւստրիական և ռուսական մամուլներուն հրատարակութեանց հետեւեցայ, և բոլորովին հակառակը տեսայ իմ հակառակորդներուս ըսածին։ Հոկտ. 13ին Հօմպուրկի մէջ իշխան Պիւլով ինծի հետ ունեցած տեսակցութեան միջոցին բնաւ այս մասին ակնարկութիւն մը չըրաւ, և բնաւ մտահոգութիւն չյայտնեց։ Ան է մեր արտաքին աշխարհավարութեան վարիչը, և իր լռութիւնը ինծի համար յայտնի պատասխան մըն էր իմ դէմ ուղղուած զրպարտութիւններուն։ Գալով Պիզմարքի, ո՛չ միայն համոզուած այլ նաև կատարելապէս գիտակ եմ թէ հայրս իր յիշատակագրութեանց պատրաստութեան միջոցին բնաւ անձնական դիտաւորութիւն մը չունէր իր մեծշուք նախորդին դէմ։ Նպատակաւոր չեն բնաւ այդ ծանօթագրութիւնները։ Անոնք ճշմարիտ են և պարզ վայրկենական լուսանկարներուն նման։ Հայրս միշտ լաւագոյն յարաբերութեանց մէջ էր Պիզմարք իշխանին հետ, բայց ամէն ժամանակ որ սխալ ճամբու մէջ կը գտնէր զայն իր գիտցածները չէր ծածկեր անորմէ։ Եւ ինչո՞ւ Պիզմարքի հանդէպ իր մտաքէն անցածը չըսէր։ Գիտեմ որ այսօր Գերմանիոյ մէջ չաստուածը ըրած են զայն։ Բայց պէտք չէ մոռնալ թէ Պիզմարք իր ժամանակակիցներուն աչքին, մանաւանդ անոնց աչքին, որոնք իր բարձրացման անմիջական վկաները եղած են, մահկանացու մըն էր միւսներուն պէս։ Հանճար մը, բայց սխալներով լեցուն բոլոր մարդոց պէս։ Վերջապէս լաւ չէ որ Պիզմարքը պատմութենէն դուրս հանենք և կրօնքի սահմանին մէջ տանինք։»

ՔՐՈՆԻԿ

ԽԱՌՆ ԺՈՂՈՎԸ երէկ գումարուեցաւ Ղալաթիոյ Խորհրդարանին մէջ նախագահութեամբ Ս. Պատրիարք Հօր և ատենապետութեամբ Տիրան էֆ. Աչնանի։ Ներկայ էին Կրօն. Ժողովէն Տ. Տ. Մեսրոպ, Վահրամ, Գրիգորիս արքեպիսկոպոսները, Տ. Տ. Գաբրիէլ և Մովսէս եպիսկոպոսները, Տ. Տ. Ղեւոնդ և Գրիգորիս վրդ.ները և Տ. Տ. Սահակ, Յովհաննէս, Կարապետ, Միքայէլ աւագ քահանաները, և Տ. Տ. Համայեակ և Գրիգոր քհ.ները։ Քաղաք. Ժողովէն՝ Մաքսուտ Սեպուհ պէյ, Ցարութիւն էֆ. Ասլանեան, Տոքթ. Տիգրան պէյ Աճէմեան, Տիգրան էֆ. Թօգաթեան, Միհրան էֆ. Սէթեան, Տիգրան էֆ. Մանուկեան և Մկրտիչ էֆ. Ասատեան։

∴ Ս. Նախագահը Ժողովին կարդաց Երուսաղէմի Ս. Պատրիարքին մէկ շնորհաւորական նամակը։ Ժողովը որոշեց ի պատասխանի շնորհակալութեան գիր մը ուղղել։

∴ Ժողովը յետոյ երկարօրէն խորհրդակցութիւններ կատարեց Երուսաղէմի վանքին վերաբերեալ վարչական խնդրոց վրայ։ Այս առթիւ թէեւ Ժողովը նկատի առաւ վանքին արդի ներքին վիճակը, բայց ժողովականները

փափաքեցան որ նախ հաշուական խնդիրը միանգամ ընդ միշտ փակուի և հաշիւներու քննութիւնը վերջանայ։ Ժողովը որոշեց յաջորդ նստն Ժողովին դարձեալ զբաղիլ Երուսաղէմի հաշուական խնդրով։

Ժողովը առնցմէ զատ զբաղեցաւ յարաբերական խնդիրներով։

ԷՏԻՐՆԷԷՆ հասած նամակէ մը ցաւով կը լսենք թէ Թերթիս Էտիրնէի գործակալ Ցովհ. էֆ. Սիմոնեան դժբախտութիւնը ունեցած է կորսնցնելու իր մայրը ամսոյս 11ին անցեալ չորեքշաբթի օր, որ անողոք հիւանդութենէ մը տառապեցաւ և դարմանելու համար մէկ քանի ամիս առաջ ազգ. հիւանդանոց տարուած էր։ Հանգուցեալ տիկինը բարի և առաքինի տանտիրուհի մըն էր, որուն մահը խոր սուգի մէջ կը թողու իր սիրելիներն ու պարագաները։ Ցուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցած է Էտիրնէի Հայոց եկեղեցիին մէջ մեծ հանդիսաւորութեամբ և մարմինը ամփոփուած է տեղւոյն ազգ. գերեզմանատան մէջ։ Այս տխուր առթիւ խմբագրութիւնս իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Ցովհաննէս էֆ. Սիմոնեանի և պարագաներուն։

ԱԶԳ. ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ.— Հոգաբարձութիւնս ներկայիս կը ծանուցանէ թէ Հիւանդանոցիս արանց յիմարանոցի վարիչին հրաժարման պատճառաւ հարկ դատուած է ընտրել նորա յաջորդն որ պէտք է ըլլայ 30էն 45 տարեկան ալխոյժ, գործունեայ և ազդեցիկ, հայերէնի, ֆրանսերէնի և Թուաբանութեան չորս գործողութեանց տեղեակ։

Սոյն յատկութիւններն ունեցող և սոյն պաշտօնին թեկնածու եղողք պարտին մինչ ամսոյս վերջ ներկայանալ հիւանդանոցի Տնօրէնութեան յարձանագրութիւն՝ ի ձեռին ունենալով բարի վարուց Տէր և պարկեշտ ըլլալն հաստատող վկայագիր մը։

Վարիչին ամսական Թոշակը պիտի ըլլայ 400 ղրշ։ օր տեղի պիտի ունենայ ի ներկայութեան յիմարաբուժարանին և պիտի տեղեկագրուի հոգաբարձութեանս ի վաւերացում։

ՍՐՈՒԱՆՁՏԵԱՆՑ ԿՏԱԿԸ

Հանգուցեալ Գարեգին եպիսկ. Սրուանձտեանցի երկու եղբայրները հետեւեալը ղրկած են մեզ Վանէն.

«Կարդացինք Մանզումէի 1481 թիւին մէջ մեր Միքայէլ եղբօր առ Ս. Պատրիարք և Ազգային Ժող. Ժողովոյ Մեծ. Ատենապետ էֆ.ին գրած նամակը, որուն մէջ կարգ մը առաջարկներ կ'ընէ մեր եղբայրը, որոնցմէ մին է. «Անմիջապէս բաժնել բուն դրամագլուխը կազմող 1000 ոսկին ցարդ գոյացած տոկոսեաց գումարէն, որ ամսներկու տարուան ընթացքին մէջ մօտ 800 ոսկւոյ հասոյթ ըլլալու է ըստ կանոնի բազադրեալ տոկոսեաց»։

Միքայէլ էֆ. յետոյ իբրեւ մեր ամէնուս կողմանէ տրուած որոշում, կ'առաջարկէ տոկոսի գումարը գործածել իւր, միայն իւր որդւոյ կրթութեան, որուն մասին երբեք մեր կարծիքն անգամ հարցուցած չէ։

Տէ՛ր, ինչպէս ինքը կ'ըսէ, արդարեւ դրամականապէս նախանձելի վիճակ մը չունիմք մեք Սրուանձտեանքս, բայց եթէ հարկ լինի ապրելու համար մուրալ իսկ՝ նորէն մենք մեր պաշտելի Ս. եղբօր յիշատակը ջնջելու կամ նորա կտակը այլակերպելու ո՛չ կամք և ո՛չ դիտաւորութիւն ունիմք։ Արդարեւ մեր Պոլիս եղած ժամանակ Միքայէլ էֆ. տոկոսը մեր տրամադրութեան տակ առնելու առաջարկութիւն մը ըրաւ Ազգ. Քաղ. Պատ. Ժողովին, զոր մեզի ալ ստորագրել տուաւ, բայց Պատ. Ժողովն մերժեց զայն։ Ետքոյ ես և միւս եղբայրս փոխանորդը մի ուրիշ ծրագիր ներկայացուցինք 1893 Յուլիս ամսին, զոր ընդունեց Կեդր. Պատկ. Վարչութիւնը և անոր տրամադրութեան համաձայն ընտրուեցաւ անմիջապէս վեց անձնեաց խնամակալութիւն մը ի Կ. Պոլիս ընդ նախագահութեամբ Ամեն. Ս. Պատրիարքի և մասնաճիւղ մը ի Վան ընդ նախագահութեամբ տեղական Առաջնորդի որ վաւերացաւ Պատրիարքարանի կողմանէ և զոր այսօր ի ձեռին ունիմք։

Վերջերս յատուկ նամակաւ Միքայէլ էֆ. խնդրեց մենէ որ ղրկենք մեր կողմանէ ալ փոխանորդ որոշեմք կտակի գործադրութեան համար. մենք որովհետեւ դիւրութիւն չունէինք յարաբերութեան մտնելու Պատրիարքարանի հետ, և երես առ երես խօսելու, և մանաւանդ որ մեր գրածներն ալ պատասխանի արժանի չէին համարուած ցարդ, յանձն առինք իւր առաջարկութիւնը կատարել, և թուղթ մը ստորագրելով ու տեղւոյս Առաջնորդարանով վաւերացնելով ղրկեցինք իրեն առ իմաստով. «Մեր հանգուցեալ Գարեգին Ս. եղբօր՝ Վանայ մէջ հիւանդանոց մը կառուցանելու համար ըրած կտակը՝ ըստ 1893 տարւոյ մեր Պատ. Կեդրոնական Վարչութեան հետ կնքած պայմանին՝ գործադրելու համար մեր կողմանէ փոխանորդ կ'ընտրեմք մեր եղբայր Միքայէլ էֆ. Սրուանձտեանցը»։

Ինչպէս կը տեսնէք, առոր մէջ ո՛չ տոկոսը մեր կողմէ առնուելու և ո՛չ այս կամ այն կերպով գործածուելու խօսք կայ։ Բացայայտ է թէ մեր եղբօր դիտաւորութիւնը դրամին տոկոսով միայն իր զաւակը դաստիարակել է, որուն մենք երբեք համակարծիք չեմք, այլ մեր միակ բաղձանքն է կտակեալ գումարը և անկէ գոյացած գումարը բուն իր աղքատախնամական նպատակին գործածել։

Տէր խմբագիր, կը գրէք թէ «կտակի տրամադրութիւնները գործադրութեան մէջ են....» Շատ շնորհակալ ենք, բայց Պատրիարքարանը ինչո՞ւ չյարմարեր բան մը յայտնել մեզ՝ հակառակ մեր շատ անգամ իրենց ուղղած հարցերուն, գուցէ մենք ալ կրնամք ծառայութիւն մը ընել, ինչպէս ըրինք գործի սկիզբը։

Երախտապարտ պիտի ըլլանք եթէ մերթ ընդ մերթ հրապարակային տեղեկութիւն հաղորդուի կտակին գործադրութեան պարագաներուն նկատմամբ։

Մնամք յարգանօք
ՅԱԿՈԲՈՍ Ա. ՍՐՈՒԱՆՁՏԵԱՆ
ՍԻՄԷՈՆ Ա. ՍՐՈՒԱՆՁՏԵԱՆ

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԲԱԲԵՐԴ 9 Հոկտ.

Պատուարժան խմբագրութիւն Մանզումէ հայաթերթի
ի Կ. Պոլիս,

Պատուական հայաթերթիդ 1619 թիւին «Քրոնիկ»ի բաժնին մէջ անստորագիր գրութիւն մը կար Բաբերդի Առաջնորդարանի գործերուն մասին, ծայրէ ի ծայր սուտերով և յերիւրանքներով լեցուն և «կ'ըսուի», «կը կարծուի», «կը կասկածուի»ներու վրայ հիմնուած, զոր ի պաշտօնէ հերքել պարտք կը համարինք և կը խնդրենք որ հաճիք նոյնութեամբ հրատարակել։ Անանուն տեղեկատուն կ'ըսէ իր գրութեան մէջ. «Կարգ մը հաստատութիւններու (ինչ խոշոր բառեր) հոգաբարձութիւնները տարիներէ ի վեր իրենց հաշիւները չեն մատուցաներ տեղւոյս Գաւառ. Ժողովներուն»։ Մթութեան մէջ ապրող տեղեկատուն Գաւառ. Ժողովներ ըսելով եթէ մեզ ակնարկել կ'ուզէ՝ անպատկառօրէն կը ստէ՝ մենք օրը օրին ստացած ենք միշտ Վիճակիս բոլոր Խորհուրդներուն և Հոգաբարձութիւններուն հաշիւները ըստ օրինի։ Ուղղը կրնայ հաշուական բոլոր տոմարներն աչքէ անցընել։

Ս. Քրիստափոր վանքի նախորդ վանական խորհուրդին համար՝ ոչ առաջ և ոչ վերջը, ո՛չ մէկ բերանացի կամ գրաւոր բողոք և գանգատ չէ եղած, ո՛չ իսկ պարզ անհատի մը կողմէ, և այդ մարմինը հրաժարած է ինքնաբերաբար և առեղն ներկայացուցած իր ամբողջ հաշիւները։ Երբ ո՛և է զեղծում և գանգատ գոյութիւն չունենար, չենք գիտեր թէ ի՞նչ բանը պիտի հերքէր Առաջնորդարանը։ Նոյնքան վանքին ակնարկուած դատին համար եղածը ո՛չ թէ հանգամանքութիւն՝ այլ անտոկոս փոխառութիւն էր, որ կատարուեցաւ Ժողովոյս ձեռքով և որ արդէն վաղուց վճարուած է։

Գալով նոր «Վանական Խորհրդոյ» և Մեսր. վարժարանի Թաղ. Խորհրդոյ հաշուեհատութեանց խնդրոյն, բանսարկու տեղեկատուն պէտք է գիտնար որ ամէն մարմին օրինական որոշ պայմանաժամ մը ունի որ երբ աւարտի՝ այն ատեն միայն հրապարակաւ ի տես կը դնէ իր հաշիւները, իսկ անկէ առաջ Վարչութեան միայն կը ներկայացնէ տարուէ տարի։ Այդ արդէն անթերի ներկայացուած է Ժողովոյս։

Մայր-եկեղեցւոյ տանեաց նորոգութեան համար հանգանակուած կարեւոր գումարը — 4600 — ղրուշը անդին չանցնիր դժբախտաբար, և գերեզմանատան որմափակման համար «հարիւր» լիրա թղթի վրայ գոյացած է միայն. ասիկա ամէնէն տգէտ Բաբերդցին ալ գիտէ։ Աւելորդ չըլլայ ըսել սակայն թէ եկեղեցւոյ տանեաց նորոգութենէն աւելցած չնչին գումար մը և գերեզմանատան որմափակման անունով Ննջեցեալներ պատահած առեն տրուած մասնակի նուէրներէն գոյացած 200 ղրուշի չափ դրամ մը յատկացուած է մայր-եկեղեցւոյ ի նորոյ կառուցուող զանգակատան շինութեան։

Նոր մարդահամարէն առաջ գանձուած 15—20 ամուսնութիւններու տասնըվեցական և ոչ թէ 17ական ղրշ. ծախքն ալ, ո՛չ մէկի կողմէ չէ բողոքուած, ապահով թող ըլլայ տեղեկատուն, այլ ծախսուած է Ժողովոյս որոշումով Առաջնորդարանի վերանորոգութեան, որ կատարուեցաւ անցեալ տարի և որ գիտէ ամէն Բաբերդցի։

Վիճակիս Բարեջան Առաջն. Տեղապահ Ս. Հօր անդուլ ջանքերուն և աջալուրջ հսկողութեան շնորհիւ ամէն պաշտօնական մարմին իր պարտականութիւնը լիովին և խղճի մտօք կը կատարէ և մազի չափ զեղծում գոյութիւն չունի և չի կրնար մուտ գտնել ազգային գործոց մէջ։

Մնամք յարգանօք Ձերդ
Դիւան Քաղաք. Ժողովոյ Բաբերդի

Վ. Ատենադպիր	Ատենապետ
ՄՀՏ. ԱՒԵՏԻՍ ՍԻՄՈՆԵԱՆ	ՅՈՎՀ. ԱՂԱՊԱՊԵԱՆ
Անդամ	Անդամ
ԿԱՐԱՊԵՏ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ	ԱՌԱՔԵԼ ՊՕՅՍՃԵԱՆ

ՌԵՍՄԻ

ԹԵՎՃԻՀԱԹ

Մէքքէի միւքէրրէմէ հարէմի շէրիֆ միւտիրի իզզէթլու Հաֆըզ Րաշիտ էֆէնտիյէ րիւթպէի Սանիէ սընըֆը սանիսի թէվճիհ պույրուլմուշ տըր։

ՆՇԱՆ

Հիւսնը խըտմէթինէ մէպնի Պապը Վալաի Սէրասքէրի Սըհհիյէ տաիրէսի թէֆթիշի ինսանի գօմիսիօնը ազասընտան Թապիպ միրալայ իզզէթլու Ալէքսանտր պէյէ Թէպալլէն իքինճի րիւթպէտէն Մէճիտի նիշանը վէրիլմէ իհսան պույրուլմուշ տըր։

ՆԵՐՔԻՆ

ՕՍՄ. ՆԱՒԱՏՈՐՄԻՂԸ.—Քիլ Կերմանիա նաւարանին մէջ վերանորոգուեցաւ և նորէն սպառազինուեցաւ Ասար Թէվֆիգ յածանաւը։ Այս աշխատութիւնները աւարտած ըլլալով, ծովային նախարարութեան կողմէ՝ նաւային հրամատար Պուքնամ պէյ, վեց սպաներու և բազմաթիւ նաւաստիներու հետ մեկնեցաւ Քիլ։

ՊԱՂՏԱՏԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ.— Պուլկուրլու Ատանա գիծ. — Անատոլուի Երկաթուղիի վարչութիւնը, որուն յանձնուած է նաեւ Պաղտատի երկաթուղիին շինութիւնը, որոշած է նոր մասնագիծ մը շինել Պուլկուրլուէն մինչեւ Ատանա։ Ձեռնարկը պիտի կատարէ Ֆրանքֆորթի Օլթօման տունը որուն քանի չափ ճարտարապետները այժմ կ'աշխատին նոյն գիծին յատակագծերը եւայլն պատրաստելու։ Աշխատութեանց տնօրէն Մ. Րիթթէր արդէն Պոլիս հասած է։ Երկու գերման ճարտարապետներ մեկնեցան Հայտարփաշայէն, ուսումնասիրելու համար նոր գիծին վերջացող նաւահանգիստին Մէրսինի նաւահանգիստին ձեւափոխութեանը, կամ նոր նաւահանգիստի մը շինութեանը Մէրսինի մօտ Եումուրթալըքի առջեւ։ Գերման Ընկերութիւնը այս շինութեան համար հարկ եղած դրամագլուխները արդէն հայթայթուած է եղեր ֆրանսական սէնտիքայէ մը և անգլիացի դրամատէրներու խմբակէ մը։

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ տեսչութիւնը ազդարարագիր մը ուղղեց Ցունարէն նոր Թերթին Բրօյափի խմբագրութեան, որ օրէնքի հակառակ չարժած է։

ՊԵՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ նոր անդամ Մէսուտ պէյ օրէնսդիր ճիւղին մէջ պիտի պաշտօնավարէ։

ԴԵՂԱԳՈՐԾՆԵՐԸ.— Ինչպէս յայտնի է, օրէնքը կը տրամադրէ թէ քաղաքային բժշկական վարժարանէն շրջանաւարտ ըլլալով վկայական ստացողները պարտաւոր են երկու տարի դարմանատուններու և երեք տարի ալ դեղատուններու մէջ իբրեւ թաղապետական դեղագործ պաշտօնավարել։ Ելմտական Նախարարութիւնը, օրինական միեւնոյն տրամադրութեանց համաձայն, ծանուցած է պէտք եղած տեղերը թէ այդ դեղագործները եթէ իսլամ են, զինուորական ծառայութենէ և եթէ ոչ-իսլամ են զինուորական տուրքէ զերծ պիտի մնան։

ԽԱՐԲԵՐԴԻ նոր կուսակալ Խալիս պէյ, Կայս. Պալատ երթալով երախտագիտութիւն մատոյց։ Ետքոյ Բ. Դուռը գնաց և տեսակցեցաւ Մեծ-Եպարքոսին, պետական Խորհուրդին նախագահին և Արտաքին գործոց նախարարին հետ։

ԷՐԶՐՈՒՄԻ նոր կուսակալ Նուրի պէյ, իր նախորդ պաշտօնավայրէն՝ Խարբերդէն ճամբայ ելաւ դէպ ի Էրզրում։

ՄԱԽՍՈՒՍԷԻ հաշւոյն Լոնտոնէն երկու շոգենաւեր գնուեցան՝ իւրաքանչիւրը 3800 թօնօ տարողութեամբ։ Այդ շոգենաւերը հիմա կը ներկուին և մէկ քանի օրէն Լոնտոնէն ճամբայ պիտի ելլեն դէպի Պոլիս։

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ.— Գրեցինք թէ օսմ. երկիրներու խիստ բարեբեր հողերէն օգտուելու և լաւ տեսակ ցորեն հասցնելու համար հարկ դատուած է հունտերու տեսակը փոխել։ Այս անգամ Իպրաիլէն 125,000 քիլօ լաւ տեսակ ցորեն գնուած և Պոլիս բերուած է, որոնք պիտի ղրկուին Անատոլուի երկաթուղիին երկու կողմը և Գասթէմունիի ու Տրապիզոնի նահանգներուն մէջ գտնուած կարգ մը տեղեր։ Երկրագործութեան հաշուակալութեան պաշտօնեաներէն Շիւքրի էֆ.ի յանձնուեցաւ բաշխումը կատարելու գործը։

ԹՐԱՄՈՒԷՅԻ ՄԵՆԱՇՆՈՐՀ.—Նէմլիզատէ Թահսին փաշա և ընկերները մենաշնորհ խնդրած էին Իզմիրէն մինչև Նիֆ թրամուէյի գիծ մը հաստատելու։ Նախարարաց Խորհուրդը, խնդրարկուներուն առաջարկած պայմանները օրինաւոր գտնելով յարմար դատեց տալ խնդրուած մենաշնորհը։

ՅՈՅՆ ՀԱՄԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ.— Ֆէնէրի Պատրիարքարանին մէջ Յանձնաժողով մը կազմուեցաւ Հէյպէլիի կիներու վանքին համար կանոնագիր մը պատրաստելու։

∴ Բերայի Ցոյն կիներու ընկերութիւնը որ «Մայրերու Ապաստանարան» մը հաստատած էր, դասընթացք մըն ալ հաստատած է, նորածին մանուկներու և պզտիկներու տրուելիք խնամքներու մասին։

ՄԱՀ. Աւետարական և հանրօգուտ շինութեանց նախարարութեան հաշուակալ Թէվֆիք պէյ որ հիւանդ էր, մեռաւ։

ԲԱԲԵԼՈՆԻ ՍՈՒՐԲ ՎԻՇԱՊՆԵՐԸ.— Բարիզի արձանագրութեանց և գեղեցիկ դպրութեանց Ակադեմիային մէջ Մ. Հէօզէյ ուսումնասիրեց քաղդէական ծագումը օձի գլուխով հրէշին, որուն մեծ դէմքերը գտաւ գերման հնագիտական մարմին մը, գունաւոր քանդակուած Բաբելոնի պատերուն կիտուածաւոր աղիւսներուն վրայ։ Այս կենդանին ճշմարտապէս դժուարիմաց, աւելի հին է քան Նաբուգոդոնոսորի պարիսպները։ Մ. Հէօզէյ այս գազանին նախատիպը տեսած է քան դարէ աւելի հին քալէ անօթի մը վրայ և կնիքի մը վրայ որ կը կրէր Կուտէա անունը։ Այս յիշատակարաններուն վրայ քաղդէական վիշապը նուիրուած է Նին-Կիշ-Զիտա աստուածին, որ Կուտէայի տէրն էր։ Կնիքը մանաւանդ կը ներկայացնէ այդ աստուածը երկու օձերով, որ իր ուսերէն կ'ելլեն դուրս։ Մ. Հէօզէյ շարունակեց պարզել նոյն տիպարին կրած փոփոխութիւնները բաբելական դարերուն ընթացքին, մանաւանդ Մ. տը Մորկանի երեւան հանած սահմանանիշ խիճերու գեղեցիկ կրթիչ շարքին վրայ։ Բաբելոնի մէջ, նուիրական վիշապները ցնորական զոյգ մը կենդանիներէ կը բաղկանային, նուիրուած երկու մեծ չաստուածներու, Մարտուքի և Նէպոյի։ Հրամատար Քրոս իր Թագդէստանի մէջ կատարած հետախուզութիւններով գտաւ բաբելոնական կնիք մը, ուր կը տեսնուի մէկ վիշապ մը միայն, սեղանի մը վրայ պաշտուած, որ միեւնոյն ժամանակ կը կրէ երկու չաստուածներուն ալ խորհրդանիշները։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆ.— Երեք ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցաւ Միլթիատի որ Ցակոբի գործիքները գողցած էր։

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Անտրոսցի Ալեքսանդր անուն անձ մը, առջի գիշեր, Շիշլի, Իզզէթ փաշա Չիֆթլիկին մօտ անձնասպանութիւն փորձեց, դանակով վէրք կարելով։ Իր ճիչերէն հասան և հիւանդանոց փոխադրեցին, բայց հոն մեռաւ։ Պատճառը անբուժելի հիւանդութիւնն էր։

ՀԱՑՈՑԱԿԱՏԱՐ ՊԱՐՈՆԸ.— Առջի իրիկուն, Տիկ. Սառա Քուչըքեան Բերայի Մեծ Փողոցէն կ'անցնէր, մէկ ձեռքը բռնած ծրարներ և միւսը՝ պայուսակը որ կը պարունակէր վեց ոսկի չափ դրամ։ Այս պահուն Հոլանտական դեսպանատան առջեւ իր դէմը ելաւ դեռատի երիտասարդ մը, որ պատրաստակամութիւն յայտնեց Տիկնոջ ծրարները մինչեւ տուն փոխադրել։ Կնոջ մերժումին վրայ, հաճոյակատար պարոնը խլեց պայուսակը և սկսաւ արագ փախչիլ։ Տիկինը, առանց պաղարիւնութիւնը կորսնցնելու սկսաւ պոռալ և ետեւէն վազել գողին։ Հակառակ անցորդներուն անտարբերութեան, կինը սակայն յամառօրէն հալածեց առեւանգողը, որ տեսնելով թէ օձիքը ձեռք պիտի տայ, նետեց պայուսակը և դարձաւ Թիմոնի փողոցը։

ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՃԱՐՏԱՐ ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ.— Բ. Դրան պողոտային վրայ, Թէֆէքճիլար գրատան տէր Բարսեղ էֆ. Բէշիշեան զգալով որ գրքերու պատրաստ մթերքէն հատորներ կը չորթուին ամէն օր, սկսած էր հսկողութեան։ Վերջապէս խնդիրը պարզուեցաւ։ Պաշտօնեաներէն Լեւոն անուն երիտասարդն էր որ երբ գիրքերու մթերանոցը կը ղրկուէր գաւառներէ յանձնարարուած գիրքեր դուրս հանելու համար, փոխանակ իրեն յանձնարարուած չափով գիրք հանելու, 20-30 հատոր աւելի դուրս կը հանէ, կը ծրարէ եղեր զանոնք միւս գիրքերուն պէս՝ և երբ գաւառներէ յանձնարարուածները նամակատուն տանելու համար կը մեկնէր գրատունէն, զատէն ծրարած այդ գիրքերը կը ծախէ եղեր գրավաճառներու, աժան գինով, նախապէս անոնց հետ գոյացուցած համաձայնութեան համեմատ։ Լեւոն յանձնուեցաւ ոստիկանութեան, որ խիստ հարցաքննութեան մը ենթարկեց զեղծանող պաշտօնեան։ Լեւոն տեսնելով որ այլեւս ճար չկայ, ամէն ինչ խոստովանեցաւ։ Ցայտարարեց թէ իր տիրոջմէն գողցած գիրքերը կը ծախէր Էսկի Զապթիէ, Մարթօղլու գրատան տէր Եանի էֆ.ի՝ նախկին պաշտօնեայ Գայսէրեան գրատան և Բ. Դրան պողոտային վրայ գրավաճառ Էլիաս էֆ.ի։ Աւելցուց թէ ինք զեղծումները կը գործէր Մարթօղլու Եանի էֆ.ի դրդումով և անոր ցոյց տուած եղանակով։ Եանի և Էլիա էֆ.ները բացարձակապէս մերժեցին Լեւոնի յայտարարութիւնները։ Ոստիկանութիւնը երաշխաւորութեամբ ազատ արձակեց զանոնք, բայց Լեւոն ձերբակալուած կը պահուի։ Լեւոնի գողցած գիրքերուն արժէքը 100 ոսկիէն աւելի է։ Քննութիւնները կը շարունակուին։

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ ՀՐԴԵՀ.—Աղեքսանդրիայէն առնուած լուրերու նայելով Լուքսորէն եկող ճեպընթաց կառախումբին առաջին կարգի վակոններէն մէկուն մէջ հրդեհ ծագեր է։ Կառախումբը իսկոյն կենալով, երկու ժամուան աշխատութենէ մը ետքը կարելի եղեր է մարել։ Կառախումբը ճամբայ ելլելուն հովին սաստկութենէն նորէն բանկեր են վակոնին մէջ մնացած կրակները, սակայն նորէն կարելի եղեր է մարել վերջապէս կառախումբը երեք ժամուան յապաղումէ մը ետքը հասեր է երթալիք տեղը։

ԴՈՂՈՒԹԻՒՆ.— Պոլիս, Սուլթան Համամ 16 թիւ վաճառատան տէրը՝ Ժագ Խաքէնազի առջի առտու վաճառատունը ժամանած պահուն տեսաւ թէ քանիմէկ ծրար մետաքսեղէն գողցուած են։ Վաճառատան մէջ աշխատող Իսուլա ձերբակալուեցաւ և հարցաքննուելով չկրցաւ որոշ պատասխան մը տալ. Բանալին ալ անոր քովն էր. հաստատուեցաւ թէ այդ անձն է գողութեան հեղինակը։

«ԾԱՂԻԿ»
ԿԻՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՍԸ
Բ. ՏԱՐԵՇՐՋԱՆ
ԹԻՒ 7ՐԴ

ԾԱՂԻԿԻ 7րդ թիւը հրապարակ կ'ելնէ այսօր հետեւեալ բովանդակութեամբ.— Փեթտատուած Սիրտ.— Կին առնելու Արուեստը.— Լուսանկարը.— Առանին Տնտեսութիւն (Ափսէները մաքրել, գլուխ լուալ, Անուշեղէնները չչաքարոտել, Շապիկներու թեւերն ու կուրծքերը ողորկել). — Ակնարկ մը Ծաղիկի Ա. Տարեշրջանին նկատմամբ. — Ուր հարսը կը սուկայ.— Կինը (Ոտանաւոր).— Պարտիզպանին ձին. — Երբոր փեղկը կը գոցուի։

ԲԱՐԻԶԻ ՊՕՐՍԱՆ

BOURSE DE PARIS

31 Հոկտ. 1906

Ֆրանսական 3%	95.95
Օսմանեան Միացեալ	93.55
Երկաթուղի	152.25
Պանք Օթթօման	676.—
Րէժի	—.—
Թրամվայ	—.—

ՏՕՔԹ. ԳԱՒԼՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ ազդը կարդացէք Դ. երեսը

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ԼՈՆՏՈՆ 30 Հոկտ.— Երեսփ. Ժողովին մէջ արտաքին գործոց խորհրդականը նախարարին անունով յայտարարեց թէ Անգլիոյ և Ռուսիոյ միջեւ որ և է պայմանագրութիւն չէ կնքուած Պարսկաստանի տնտեսական վիճակին համար, այլ թէ իրաց նախկին վիճակը պիտի պահպանուի։

— Լորտերու Ժողովին մէջ Լորտ Հէնէճ առաջարկեց որ նախակրթարաններու մէջ օրական մէկ ժամ յատկացուի կրօնական դասերու։ Այս առաջարկին դէմ առին Քէնդըրպըրիի արքեպիսկոպոսը, Լորտ Լէնստաուն, Լորտ Հալիֆաքս, Լորտ Լընտընտէրի, և ուրիշներ, և ընդունուեցաւ 200 ձայներու մեծամասնութեամբ։ Ազատական Դահլիճը որ կրթական օրէնքին ներկայացումը կրած է, որու հետեւանքով օրինացած է, այս կերպով ծանր ձախողուած գիծը Երեսփ. Ժողովին պիտի ղրկուի։

ԲԵՏԵՐՍՊՈՒՐԿ.— Կրօնքի ազատութեան վերաբերեալ Ցարին ծանուցեալ Ուքազը հրատարակուեցաւ այսօր։ Ուքազը կը թոյլատրէ Հին Հաւատացեալ կոչուած և ուրիշ Օրթոտոքս դաւանութեանց՝ կրօնական հասարակութիւններ կազմել, պայմանաւ որ օրէնքի հակառակ վարդապետութիւններ չունենան։ Կ'արտօնէ նաեւ զանոնք եկեղեցիներ շինել, և եկեղեցականներ ընտրել այդ եկեղեցիներուն համար։

ՊԵՐԼԻՆ.— Բեդերսպուրկի Գերման դեսպանը ներկայ գտնուեցաւ Ռուսիոյ արտաքին գործոց Նախարար Մ. Իսվոլսքիի Գերման Վարչապետ իշխան Պիւլովի հետ ունեցած տեսակցութեան։ Պերլինի մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայուի այս իրողութեան։

ԲԷՇԹԱ.— Աւստրիոյ Մաճառստանի Արտաքին գործոց Նոր Նախարարը Բէշթայի մէջ տեսակցեցաւ Մաճառ վարչապետ Տքդ. Վէքէրլէի հետ։ Պարոն ֆօն Էրէնթալ հաւաստեց թէ իր նախորդին՝ Կօլուխովսքիի կոմսին քաղաքականութեան պիտի հետեւի։ Այս իրիկուն հացկերոյթ մը պիտի տրուի, որուն պիտի մասնակցին Մաճառ բոլոր նախարարները։

ԲԱՐԻԶ.— Ժան տ'Առք յածանաւը Թանճէր գնաց, կը հերքուի այն լուրը թէ Թանճէրի գերման դեսպանը նոր փոխատուութիւն մը առաջարկած է Էմիրին։ Զրոյց կայ թէ Միջերկրականի նաւային ռազմափորձերուն մասնակցող զրահաւոր մը, յածանաւ մը և մէկ քանի Թորփիլանաւեր Դուլօն երթալով պաշար առնելէ ետքը Մարոքեան ջուրերը պիտի երթան։

— Կը հերքուի այն լուրը թէ Մ. Ռուվիէ Պոլիս պիտի երթայ։

ՆԻՒ-ԵՕՐՔ.— Նիւ-Ճերսիի մէջ Բլիւէնդ-Վիլի մօտ Բէնսիլվանիոյ երկաթուղիի կառախումբ մը ջուրը ինկաւ։ Այս սոսկալի արկածէն մեռնողներու թիւը 70էն 95 կը հաշուուի։ Ցարդ 44 դիակները հանուած են։ Կը կարծուի թէ տակաւին 25էն 50 խղդուողներ կան։

ՀՌՈՄ.— Հաչակաւոր գրագէտ Կապրիէլէ տ'Անունցիոյի նոր թատերախաղին՝ Բիու քե լ'Ամօրէի ներկայացումը կատարեալ ձախողում մը եղաւ։ Հանդիսատեսները թատերասրահէն մեկնեցան երկրորդ արարուածին։

ԹԱՏՐՈՆ ՄՆԱԿԵԱՆ
ՇԱՀԶԱՏԷ-ՊԱՇԻ՝ ՏԻՐԷԿԼԷՐ-ԱՐԱՍԸ
Այս գիշեր
ՍԻՒԶԱՆ ԻՒՄՊԷՌ
ՋԱՒԷՇՏ ԵՒ ՊԱՐ

ՏՈՒՆ ՇՏԿՈՂՆԵՐՈՒՆ ծանուցումը կարդալ չորրորդ երես

ՍԱԿԱՐԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՍԱԿԱՐԱՆԸ

ՕՍՄ. ՄԻԱՑԵԱԼ ՔՈՆՍՈԼԻՏԷ

Երէկ առաւօտ բացուեցաւ	Օ. Ո.	101.07
Երէկ իրիկուն գոցուեցաւ	»	101.10
Երէկուան էն բարձր գինը	»	101.10½
» էն վար գինը	»	101.04½

ՌՈՒՄԷԼԻԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Երէկ առաւօտ բացուեցաւ	ֆր.	149.25
Երէկ իրիկուն գոցուեցաւ	»	149.12½
Երէկուան էն բարձր գինը	»	149.75
» էն վար գինը	»	149.12½

Շիրքէթը Խայրիէ	Օ. Ո.	40.50
Շիրքէթը Խայրիէի Համիտիէ	Օ.Ո.	5.15
Միթիլիի Պանքա		5.75
Սելանիկի «	ֆր.	173.
Քոմէրսիալ	Ա. Ո.	9.08
Քարասու Բրէվիլէժիէ	ֆր.	162.
» Օրտինէր	»	151.—
Իզմիրի քարափ	»	596.—
Օսմ. Ապահով. Ընկ.	Օ. Ո.	4.47
Ժիւիսանս Թրամվայ	» »	6.02
Թրամվայի բաժնեթուղթ	»	10.80
» պարտաթուղթ	ֆր.	492.—
Տէրքոսի ջուրի ընկ.	»	316.50
Անատոլ. Երկ. բաժնեթ.	Ա. Ո.	18.05
Քարափ Կ. Պոլսոյ	ֆր.	452.—
Քրէտի Ֆօնսիէ Էժիբս. 1886		330.50
» » » 1903		268.—
Թրանսվալ		57.—

ՑՈՒՆԱԿԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐ

Ցունական փոխառութիւն	ֆր.	265.—
Պանք Նաս. Կրէտ.	»	431.50
» « » նոր	Օ.Ո.	4.05
Լաուրիում	ֆր.	74.50

ԴՐԱՄՆԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԸ

Օսմ. ոսկին 100 ղր.էն	ղր. ֆր.
Ֆրանսական ոսկի	87.10
Անգլիական ոսկի	109.38
Բոլ	90.30
Մէճիտիյէ արծաթ	107.17
Ռուսլի Թղթադրամ	8.67
Քրիմեց	50.

ՓՈԽԱՆԱԿԱԳԻՐ

Լոնտոնի վրայ չէք	ղրշ.	109.25
Բարիզի » »	ֆր.	23.—
Վիէննայի » »	քուրօն	21.99
Պերլինի » »	մարք	18.72

ԲԱՐԻԶԻ ՍԱԿԱՐԱՆ

30 Հոկտեմբեր 1906

Ֆրանսական Ռանթ 3%		95.70
Օսմ. միաց. փոխ. 4%	բաց.	93.10
» » »	գոց.	93.15
Ռումէլիի երկաթուղի	ֆր.	152.—
Րէժիի պարտաթուղթ	»	447.—
Օսմանեան մաքս	»	—.—
Օսմանեան Պանքա	»	670.—
Քրէտի Լիօնէ	»	1166.—
Բարիզի Պանքա	»	1547.—
Աւստրիական Ռանթ	4%	—.—
Իտալական »	5%	—.—
Ռուսական »	4% 1901	61.25
Սպանիակ. արտ. փոխ.	4%	94.87
Պալիս Քարա Այտըն	ֆր.	700.—

ԼՈՆՏՈՆԻ ՍԱԿԱՐԱՆ

29 Հոկտեմբեր 1906

Անգլիական Ռանթ	86.43
Օսմ. Միաց. Փոխ. բաց. Գ.Կ.	92.25
» » » գոց. »	92.25
Օսմ. Պանքա	16.63
Պուլկարական 1892	101.—
Ռուսական 4% 1898—89	74.50
Ցունական Ռանթ	40.50
Զարթըրթ	1.56

ՀՐԱՆՏ ԴԱՄԻԱՆՈՍԵԱՆ

ԳԱՂՂԻԱԿԱՆ ԱԽՏԻՆ
ԵՒ
ՋԵՐՄԱՄԻԶՈՒԹԵԱՆ
(ՊԷԼ ՍՕՂՈՒԳԼՈՒԴԸ)
ԱՆՄԻՋԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆՈՒՄԸ

Առաջին այցելութիւնը ՁՐԻ է

Ծննդական գործարաններու հիւանդութեանց մասնագէտ բժիշկ

ՏՈՔԹ. ԳԱՌԼՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

որ մինչեւ հիմայ 5000ի մօտ այս կարգի հիւանդներ արմատապէս բուժած է, ինչ որ վաւերականօրէն ալ ապացուցուած է, գիտական վերջին նորութեանց շնորհիւ ԽԻՍՏ ԿԱՐՃ ԺԱՄԱՆԱԿԱՄԻՋՈՑԻ մէջ, և առանց ցաւ պատճառելու ենթակային, հիմնապէս և անգամ մըն ալ չկրկնելու խոստումով կը բժշկէ թէ՛ հին և թէ նոր ջերմամիզութիւնը (Պէլ սօղուգլուղու), Գաղղիական ախտի ամէն տեսակը, սերմնահոսութիւնը, երաշխաւորութիւնը(?), առնական անկարողութիւնը, և մանաւանդ դժուարամիզութիւնը։

Ամեն օր, բաց ի Կիրակի օրերէն կը գտնուի Պէրպէրեանի դեղարանը, Կեսիկ Բաշա Պօշի կէս օրեն առաջ եւ կէս օրեն վերջը Պաեճէ-Գափու Մէրճանէր-ճեան-Պիլաճի դեղարանը։

Ուրբաթ օրերը ձրի 50—6

ԳԼԽԱՐԿԱՎԱՃԱՌ
ՄԷՍՏՃԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Մէստճեան վաճառատունը որ … կէց … Պօն Մառշէ վաճառատան քով կը գտնուէր այժմ անգամ փոխադրուած է Բերա, Մեծ Փողոց, O Լիօն վաճառատան քով, Սմբատեան Աղա… թղթատներ … վերջին նորաձեւութեան համաձայն, կը վաճառէ … գլխարկներ, և գլխարկի վերաբերեալ ամէն տեսակ զարդեր։

Եւրոպայէն դեռ նոր հասած են ձմրան եղանակի յատուկ գլխարկներ և գլխարկի վերաբերեալ զարդեր մեծ քանակութեամբ և կը ծախուին չափաւոր գիներով 30—15

ԱՌԻԹԷՆ ՕԳՏՈՒԵՑԷՔ

Մօտակայ ձմրան առթիւ կը յանձնարարենք Ղալաթիա, Մեծ-Միլլէթ Խանի Ա. յարկը և 16 թիւը հաստատուած ՆՈՒՎՕԹԷ վաճառատունը։ Այս վաճառատան պարունակութիւնը նորոգուած և տեսակն ալ փոխուած ըլլալով, …մոգներուն համար պատրաստ …գտնուին հոն երիկ մարդերու, …կներու, աղջիկներու և տղոց …մար ամէն տեսակ զգեստ, և …այլն։ Ամէն յաճախորդ կը խոստովանի այս վաճառատան ծախածներուն ամառութիւնը, և պաշտօնեաներուն բարեկրթութիւնը։ Կը գտնուին պլուզներ, ֆանէլա, գուլպայ, թաշկինակ, շատ տեսակ ժանեակներ, օձիքի ծածկոցներ, միսօ և այլն։

Ամէն շաբաթ նոր ապրանք կը հասնի։ 30—4

ՀԱԳՈՒՍՏԻ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐՈՒՆ

Հագուստի խնդիրը վերջնականապէս լուծուած է այլ եւս։ Պատրաստ զգեստներու մեծ վաճառատունը՝ ԷՄՆԻՅԷԹ Կ. Պոլիս, Մոլլան Համամի հրապարակին Թրէտ Լիօնէ դրամատան վրայի

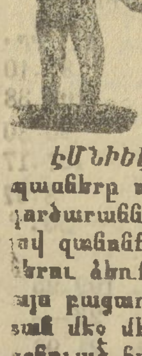

յարկը հաստատուած է, երիկ մարդոց եւ տղոց յատուկ ամէն տեսակ հագուստներու մեծ մթերք մը ունի միշտ, որոնք խիստ նուրբ, ձեւաւոր եւ վերջին նորաձեւութեան համեմատ պատրաստուած են եւ ամեն ճաշակի յարմար եւ աժան գիներով կը ծախուին։

ԷՄՆԻՅԷԹ վաճառատունը իր կերպասները ուղղակի եւրոպական մեծ գործարաններէ մեծաքանակ բերել տալով զանազան ամենէն նուրբ դերձակներու ձեռքով հագուստ կը կարէ, այս պատճառով վաճառատան մէջ մեծ քանակութեամբ պատրաստուած հագուստները ամէն եղանակի նորաձեւութեան կը յարմարին եւ չափի վրայ կարուածներէն բնաւ չեն զանազանիր։ Ամենեն աւելի ճաշակի տէր եւ գեղարուեստ մեծերը անգամ գոհ կը մնան ԷՄՆԻՅԷԹի հագուստներէն, … այսչափ կատարելագործութեան … ընդհանուր գիտակցութեան եւ դիւրամատչելի … գներու … Մեր գործերուն … համար բաւական է անգամ մը այցելել ԷՄՆԻՅԷԹ վաճառատունը։ Կը … յատուկ ամեն տեսակ հագուստներու համար յատուկ մասնաճիւղ մը կայ վաճառատան մէջ։ Գիներ … 80 6—50

ԷՎԳԱՖԸ ՀԻՒՄԱՅՈՒՆ
ՆԷԶԱՐԷԹԸ ՃԷԼԻԼԷՄԻՆՏԷՆ

Իմարաթը Ամիրէ իչլուն պիր սէնէլիք օլմագ իւզրէ միւպայաասընա լիւզում կէօրիւնէն 80000 գըյէի ճէտուէ չուրպալըգ հընթանըն միւնագասասընա իպթիտար օլունաճագընտան, միւնագասայա տախիլ օլմագ վէ չէրաիթը միւնագասայը անլամագ իսթէյէնլերին 100ոէ 10 նիսպէթինտէ թէէմին աքչէլէրինի վէ եախոտ միւթէպէր վէ մուտասաք քէֆալէթնամէլէրինի համիլէն … էվգաֆա միւրաճաաթ էյլէմէլէրի։

16 Թէշրինի էվվէլ 1322

ԳՐԱՏՈՒՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԷՍԿԻԵԱՆ

Կ. ՊՈԼԻՍ ԽՕՐԱՍԱՆՃԵԱՆ ԽԱՆ

Կեդրոն գիտական, վիպական, դպրոցական եւ մանկապարտէզի ամեն տեսակ գրքերու

ԼՈՒՍԱԳՈՅՆ ՋԵՂՉ

ԸՆՏԻՐ ՏՊԱԳՐ. ՎԻՄԱԳԻՐ ՈՒ ՏՊԱԳԻՐ

Այցեթուղթ, Հրաւիրական, Նամակագլուխ, պահարան, վկայական, վիճակացոյց, բաժնեթուղթ, պատուաթուղթ, եւն. եւն.

Յանձնարարութեանց առաքում օրը օրին ու ճշդութեամբ

Գործառնութիւն միշտ կանխիկ

ԳՐԱՏԱՆ ՀԱՍՑԷՆ

در سعادت خوراسانجیان خانده کتبخانهٔ جدید

25—50

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ ԱՐՓԱՃԵԱՆ

ԱՐՏՕՆՈՒԹԵԱՄԲ ԿՐԹ. ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ

Բանկալթի Պէօյիւքտէրէ ճամբուն թիւ 93 Լուսանկարչատան վրայի աբարթըմանը

Կը ծանուցուի արգոյ հասարակութեան թէ, մանկապարտէզս փոխադրուած է Բանկալթի, թիւ 93 ապարթըմանը, ուր կ'ընդունուին 4էն 12 տարեկան երկսեռ մանուկներ։

Մանկապարտէզիս դրութիւնը Ֆրէօպէլեան է, մտաւոր բարոյական և ֆիզիքական դաստիարակութիւն հաւասարապէս կը ջամբուի, ֆրանսերէն լեզուի բաժինը ալ … կ'ուսուին անդգալի կերպով և բոլորովին բնական եղանակով։

Գրել, հաշուել, հիւսել, սանրնագործել և մարմնամարզի խաղերը իրարու խառնուած, զբօսանքի պէս կ'ուսուին մանուկները առանց ճիգի և աշխատութեան։

Դաշնակով երգեցողութիւնը առօրեայ է։ Հակառակ այս բոլոր առաւելութիւններուն մանկապարտէզիս թոշակները խիստ մատչելի են։

Արձակուրդի ամիսներուն մէջ 15 օր միայն գոց է որպէս զի տղաքը տունը մնալով չձանձրանան. քանի որ Մանկապարտէզի մէջ խաղ և ուսումն միասին կիրարկելով կը զուարճանան։

Հիմնադիր Տնօրէնուհի
Ա. ԱՐՓԱՃԵԱՆ

ՏՈՒՆ ՇՏԿՈՂՆԵՐՈՒՆ
ՆՈՐ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Կահերու վերաբերեալ ամէն տեսակ կերպասներ, գորգեր, մուշամաներ, թիւլ և բուրդ վարագոյրներ, ամէն տեսակ աթոռներ, նաև ընտիր ճերմակեղէններ, մառամբոլ, միջնորդ(?) ևն. խիստ աժան գիներով։

Դիմեցէք Պոլիս, Պահճէ Գափու Մէյտանճըք փողոց, թիւ 21 ԼԵՒՈՆ ԵՓ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ վաճառատունը։ 30—3

ԱՌԵՒՏՐ. ԵՒ ԼԵԶՈՒԱԳԻՏԱԿԱՆ
ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Բերա, ԼԻՍԷ ՖՐԱՆՍԷԶ

Վարչութեամբ Մ. ԺԻՒԼ ՖՈՒՌ

Առեւտրական ճիւղին դասերը կը սկսին Հոկտ. 2/15էն և տեղի կ'ունենան երեկոյեան ժամը 6 1/4էն։

Բչ. Պանքայի տոմարակալութիւն։

Գչ. Առեւտրական Իրաւագիտութիւն.—Ճարտարագործական քիմիագիտութիւն։

Դչ. Առեւտր. պանքա և խմբագրութիւն։

Եչ. Տարրական տոմարակալութիւն, Պանքայի հաշիւներ։

Ուր. Առեւտրական խմբագրական գիւան։

Շր. Աշխարհագրութիւն և առեւտր. վիճակագրութիւն։

Այս ֆրանսերէն լեզուով դասընթացքները հաստատուած են այն երիտասարդներուն և պաշտօնեաներուն համար, որոնք կ'ուզեն աւարտել իրենց առեւտր. ուսումը, կամ պատրաստուիլ Պոլսոյ ելմտական վարչութեանց քննութիւններուն։ Ձրի են, և միայն մէկ Օսմ. ոսկիի մուտքի վճարում մը պէտք է։ Արձանագրութեան և ուրիշ տեղեկութեանց համար դիմել Լիսէին Տեսչութեան։ 2—10

ԱՅԼ ԵՒՍ ԲԵՐԱ ՄԻ ԴԻՄԷՔ

գնելու համար ձեր հագուստները, վասն զի Մահմուտ Փաշա, Գամանսօ(?) խանի դէմ բացուած

"ԳԵՂՆՑԻԿ ԳԱՄԷԼԻԱ„

անուամբ թիւ 96 վաճառատան մէջ պիտի գտնէք ամէն տեսակ զգեստներ կանանց, արանց և տղայոց յատուկ, բոլորն ալ շքեղ, ձեւաւոր ու դիմացկուն։ Սոյն վաճառատան պետը Մ. Եանի Զարօբուլօ յատկապէս Վիէննայէ բերել տուած է աւստրիացի ձեւող մը՝ որ արուեստին մէջ մեծ հռչակ հանած է իր անթերի ճաշակովը ու մկրատին գեղեցկութեամբը։ Վաճառատանս մէջ կը գտնուին ի մասնաւորի կանանց բէլլըրինէր, սաքօներ, մանթօներ, ճաքէթներ, եւն. եւն. ամէնքն ալ վերջին նորաձեւութեան և Բարիզի ու Վիէննայի նորոյթներուն համեմատ պատրաստուած։ Փափաքողներ կրնան չափու վրայ ապսպրել և 2 օրէն ստանալ իրենց զգեստը։ Գիները անմրցելի կերպով աժան են, որուն մասին կրնան համոզուիլ պատուարժան յաճախորդք, անգամ մը իրենց այցելութիւնը տալով։

ՅԱՆՈԹ.— Գաւառային մեծաքանակ յանձնարարութիւնք փութով կը կատարուին։ 8—32

ՁՈՒԿԸ ԾՈՎԷՆ ԴՈՒՐՍ

Շատ մը տարիներէ ի վեր փորձով հաստատուած է թէ՛ մեծ ու պզտիկ տկարակազմներու համար եթէ կայ անուանի դեղ մը, այն ալ հանրածանօթ Մօրիւ ձկան իւղն է, որ խմողներուն ոյժ տալով խնձորի պէս կը կարմրցնէ այտերը։ Սակայն այսօր այդ անուանի իւղը ինչ ինչ խարդախութիւններու ենթարկուելով, շատեր զոհ կ'երթան ատոնց և հակառակ սպասուած առողջութեան, յաճախ ստամոքսի խանգարումներ մէջտեղ կ'ելլեն։

Կէաիք-Փաշա-Պաշի Զարըը-Գարու, Դեղ. Լ. ԿԻՐԻՄԻՇԵԱՆ՝ որուն միակ փափաքն է գոհ ձգել իր բազմաթիւ աղնիւ յաճախորդները՝ դեղերու թարմութեամբ, գիներու չափաւորութեամբ և դեղագրերու ճշգապահ պատրաստութեամբ, ձմրան եղանակին համար մասնաւորապէս առանց հոտի ու անխարդախ Մօրիւ ձկան իւղ բերել տալով կը ծախէ՛ փոքր ու մեծ քանակութեամբ։ 10—3

عملی
اصول کتابت رسمیه

ՔԻԹԱՊԸԹԸ ՐԸՍՄԻՅԷՆԻՆ քավաժիրը(?) իւմիւ էսինտէն պահիս օլմագ իւզրէ Խարիճիյէ նէզարէթը ճէլիլէսի ումուրը հուգուգիյէսի մուխթէլիֆէ միւմէյյիզը էվվէլի սաաթ Սիւտատա պէյ էֆ. թարաֆընտան պալատէքի իսիմլէ ղայէթ միւֆիտ պիր էսէր նէշր օլունմուշ տըր։ Շիմտիյէ տէյին Քիթապէթը Րըսմիյէ թաւրի պէսլի պաշլը պիր էսէր [illegible] … Թաշրա իչին 60 բարա ալընըր։

ՔՐԷՏԻ ԼԻՈՆԷ

Քրէտի Լիոնէի դրամատունը պատիւ ունի ծանուցանելու թէ Սուլթան Համամ իր Պոլսոյ մասնաճիւղին մէջ հաստատած է դրամարկղեր, որոնք հասարակութեան տրամադրութեան տակ պիտի գտնուին, և որոնց մէջ կարելի պիտի ըլլայ ի պահ դնել արժեթուղթեր, վաւերագրեր, գոհարեղէններ, դրամ, բաժնեթուղթեր, պարտաթուղթեր, պետական թուղթեր, պանքնօթներ ընտանեկան թուղթեր, սեփականութեան թուղթեր ևն.։

Ամէն մարդ անշուշտ մեծ շահ ունի իր թանկագին առարկաները ի պահ տալուն մէջ, քանի որ զանոնք միանգամ ընդ միշտ ապահոված կ'ըլլայ գողութեան և հրդեհի ամէն վտանգներուն դէմ։

Դրամարկղերը որոնք շատ աժան գինով մը վարձու կը տրուին, գոյութիւն ունեցող ամէն տեսակ դրամարկղերուն մէջ ամենակատարեալներն են, ինչպէս նաեւ ամէնէն ամուրները։

Անոնք գիշեր ցերեկ անդադար հսկողութեան տակ կը գտնուին, իւրաքանչիւր դրամարկղի իւրաքանչիւր բաժանում, միայն մէկ բանալի ունի։

Բանալին վարձակալին կը յանձնուի և վարձակալը ինք իր կողմէ կրնայ ուզածին պէս գաղտնի հանգամանք մը տալ կղպելու և բանալու գործողութեան։

Վարձակալը ամէն օր կրնայ իր վարձած դրամարկղը գործածել առաւօտեան 8 1/2էն մինչեւ երեկոյեան 6ը։ (Ը. Ե.)։ 17—35

ԲԵԹՐՕԼ ՈՒՐԱԼ
ՄԱԶԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ
PETROLE OURAL

Երբ մազերնիդ լաւ մը լուաք ԲԷԹՐՕԼ ՈՒՐԱԼի հակմնելուց(?) և զօրացուցիչ հեղուկով, վստահ եղէք թէ անոնք բնաւ պիտի չթափին և ձեր գլխուն ծակոտիկները աւելի պիտի զօրանան։

Յիշեալ հեղուկը վաւերացուած է Ֆրանսական Բժշկական Կաճառէն և այսօր ամէն կողմ կը գործածուի։ Եթէ … բռնուած էք, գործածեցէք այս հեղուկը և կատարելապէս պիտի բուժուիք, և ձեր մազերը աւելի պիտի զօրանան, շատնան և ձեր դէմքին գեղեցկութիւնը պիտի աւելնայ։

Կը ծախուի բոլոր սափրիչներուն և դեղավաճառներուն քով։ Ընդհ. ներկայացուցիչ C. Basiliades et Cie. Կ. Պոլիս, Պաղչէ-Գափու, Շիրին խան, թիւ 11։ 25—23

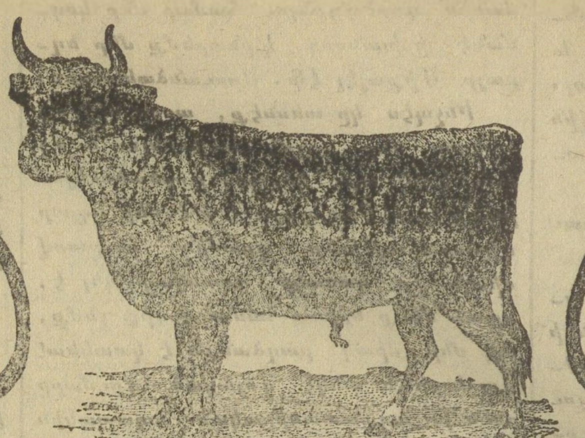

ՓՕՎԻՆԻՆ

ՓՕՎԻՆԻՆ

ՓՕՎԻՆԻՆը որ քսանըեօթը տարիէ ի վեր մեծ օգուտով կը գործածուի Ամերիկայի, Եւրոպայի եւ Ճաբոնի բժիշկներուն կողմէ, հազարաւոր բժշկաց վկայութեամբ հաստատուած է թէ կը գերազանցէ բոլոր պատրաստ դեղերը, իր թէ բուժիչ եւ թէ սնուցիչ յատկութեամբ։

ՓՕՎԻՆԻՆը պատրաստուած է եզան մսին եւ մամնաւորապէս եզան ուղեղին եւ ոսկորներուն զօրացուցիչ եւ սնուցիչ հիւթերէն։ Այս պատճառով ՓՕՎԻՆԻՆի մէջ գտնուած օգտակար նիւթերէն մէկն ալ ֆօսֆօրն է իր բնական վիճակին մէջ, որ՝ ինչպէս յայտնի է՝ մեծ եւ ազդու դեր մը ունի ոսկորի հիւանդութեանց բուժման եւ մանուկներու զօրացման եւ կազդուրման համար։ Աւելորդ է ըսել թէ բնական եւ դիւրամարս վիճակի մէջ ֆօսֆօրի գործածութիւնն որ աստիճան նախընտրելի է, քան անբնական գործածութիւնը այդ դեղին։ Ահա այս պատճառով, փոխանակ ԿԱԹՆԱԽԱՌՆ ԱԼԻՒՐՆերու, ՓՕՎԻՆԻՆի գործածութիւնը կը յանձնարարուի մանուկներու հիւանդութեանց մասնագէտ բժիշկներու կողմէ։

ՓՕՎԻՆԻՆը բնաւ մնաս չի պատճառեր ոեւէ հիւանդի, ինչ որ ալ ըլլայ անոր դարմանման եղանակը։ Ուստի իր սնուցիչ յատկութեամբը, արագ ազդեցութեամբը եւ ամէնէն փափուկ ստամոքսներու կողմէ դիւրաւ մարսուելու յատկութիւններովը կը գերազանցէ բոլոր պատրաստ դեղերը, եւ մեծապէս կը նպաստէ մանուկներու, նոր ապաքինողներու, եւ վերջապէս ամէնէն փափուկ վիճակի մէջ գտնուողներու, ինչպէս նաեւ կաթ տուող մայրերու։

Ներկայ ծանուցման շուրջն ակնարկ մը նետել բաւական է, հասկնալու համար թէ ՓՕՎԻՆԻՆը ինչ կարգի հիւանդութեանց համար բուժիչ յատկութիւն ունի։

Նկատի առնելով նոյն դեղին ունեցած հրաշալի օգտակարութիւնը, ՓՕՎԻՆԻՆը բերուած է Թուրքիա եւս։ Վաճառման կեդրոնատեղին է Կ. Պոլիս, Ենի Ճամիի մօտ, Օսմ. Նամակատան ետեւի փողոցը ԱՐԴԱՐԵԱՆ ԵՂԲԱՐՑ դեղավաճառատունը, որուն պէտք է դիմել Թուրքիոյ ամէն կողմերէն մեծաքանակ գնումներու համար։ Կը գտնուի նաեւ բոլոր մեծ դեղարաններու եւ դեղավաճառներու քով։

ԽՈՆԿԻՐԻՆ ՄԱՐՔԱՆ ԱՆՊԱՏՃԱՌ ՓՆՏՌԵՑԷՔ
ԵՐԲ ԼԱՍԹԻՔ ԿԱԼՕՇ ԳՆԷՔ

Ռուսական Բէթրսպուրկի(?) անխտրաբար ռուսական լասթիկները միմիայն այս խոնկիրին մարքան կրողներն են։ Խոնկիրինին մէջ ռուս տառերով պէտք է գրուած ըլլայ

1860 Ս. ԲԵԹԷՐՍՊՈՒՐԿ

Խոնկիրին մարքայով ռուսական անխտրաբար լասթիկները իրենց տոկունութեան ու շատ աւելի դիմանալուն համար, թէ՛ Եւրոպիոյ և թէ Օսմ. երկիրներուն մէջ միշտ կը փնտռուին յաճախորդներէն, ուստի կալօշ լասթիկ ծախող խանութպաններ հանրութիւնը խաբելով խոնկիրին մարքայով ռուս լասթիկի տեղ անոր կեղծը կուտան ու խոնկիրին մարքայովին գինը կ'առնեն։ Հետեւաբար ով որ փտած ու կեղծ լասթիք գնել չուզեր պէտք է անպատճառ այս խոնկիրին մարքան փնտռէ քալօշ լաստիկներուն տակ։ Օսմ. երկիրներու համար միակ ներկայացուցիչ ՄԱՆՈՒԱՔԻ Ժ. ՄԷՐՃԱՆՈՖ, Կ. Պոլիս Մէյտանճըք փողոց թիւ 54, 56։

25—10

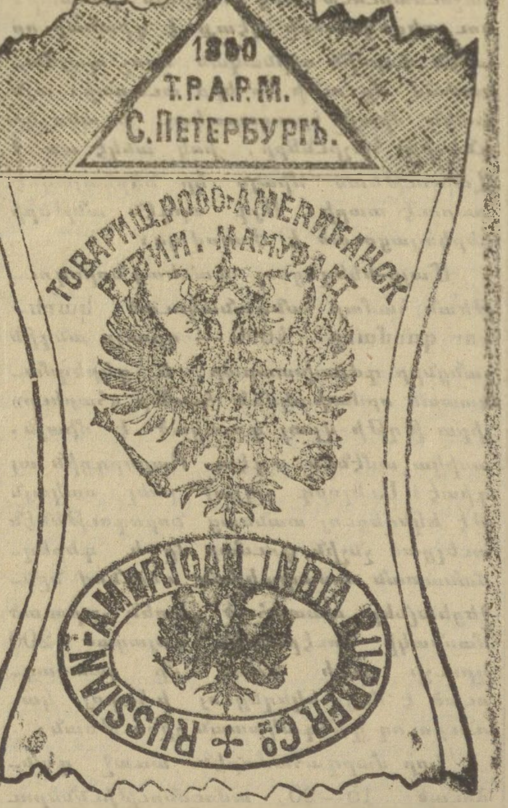

ՊԱԼՍԱՄՕԼ

ՊԱԼՍԱՄՕԼ ԲԱՂԱԴՐՈՒԱԾ ԽԷԺՕՂԱՆԻ ԶԻՒԹ

BALSAMOL

Extrait fluide pectorale de Tolu et au goudron composé.

Պալսամօլ Ամերիկայի Թոլուի քաղաքին հողերէն բուսնող և Միրօքսիլօն Թոլուֆէրում անուն ծառին կեղեւներէն հոսող նիւթ մըն է, որ Թոլուի Փելսէնկ կըսուի. այս նիւթը նորվէճեան … կաղամախիններու կեղեւներէն գիտականօրէն պատրաստուած բուսական հոսուն խարծղաններուն նման դեղերէ և բուսական նիւթերէ բաղկացած ըլլալով, պրօնշիթի, հազի դժուարաշնչութեան, եւայլն շնչառական գործարաններու յատուկ հիւանդութեանց համար կը գործածուի, խուխը կը հալեցնէ և շուտով դուրս ելլելուն պատճառ կըլլայ։ Այս դեղը կը պատրաստէ դեղագործ Եօրկի Ոքսօթիտի։

Կը ծախուի Ունքափանի կայս. ջաղացքին դիմացը գտնուած Սրա եղբայրներու անկիւնը մասնաճառի խանութին քով, Աղէպլէր ճատտէսի թիւ 5 Միւրիւվէթ դեղարանը։

Մէկ շիշին գինն է 5 ղուրուշ։ Ուրիշ տեղերը Ենի-Ճամի մերձակայ … 10—3

ԹԱՀԹԱՊՐՈՒՆԵԱՆ
ԹԷՐՁԻ ՅԱԿՈԲ

Մահմուտ Փաշա Մահմութիյէ խանըն 32 նումերօլու տիւքքեանընտա [illegible] … 24—50

HUILE DE HOGG FOIES FRAIS DE MORUE

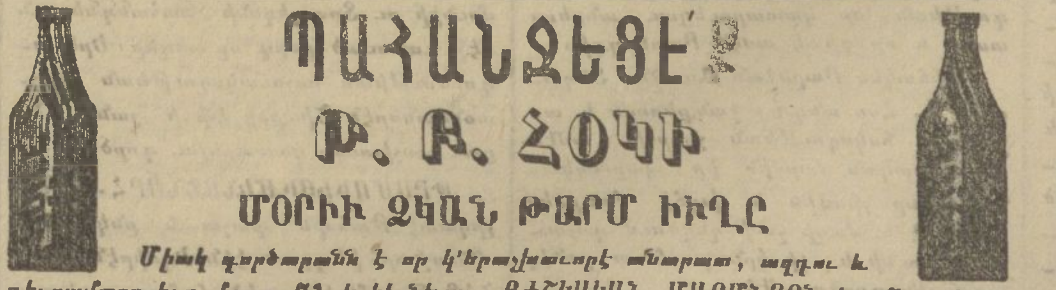

ՊԱՀԱՆՋԵՑԷՔ
Թ. Բ. ՀՕԿԻ
ՄՕՐԻՒ ՁԿԱՆ ԹԱՐՄ ԻՒՂԸ

Միակ գործարանն է որ կ'երաշխաւորէ անարատ, ազդու և դիւրամարս իւղ մը, ամէն երկիրներու ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՄԱՐՄՆՈՑՆ կողմէ գնահատուած։

Կը ծախուի դեղի բոլոր մթերանոցներուն և դեղարաններուն մէջ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԳՈՐԾԱԿԱԼ
ՓՕՆՓՈՒԱՌ ՊԼ. Է. ՄԱՆՆԻ
Եուսուֆեան խան թիւ 23, 25, Կ. Պոլիս

6—50